

Q Vriendenkring

*Maandblad van de Nederlandse Quakers.
Het Religieus Genootschap der Vrienden
94^e Jaargang, nr. 11 december 2023*

Het Tula monument op Curaçao, voorkant boekje van de Raad van Kerken over slavernij en de kerken

Eindelijk vrij?

De Vriendenkring

ISSN: 0167 – 3807

Maandblad van het Religieus Genootschap der Vrienden (Quakers)

Abonnementsprijs: Nederl.: **€30,00 per jaar**
Europa en Wereldwijd **€75,00 per jaar**
Email abonnement (PDF) €5,00 per jaar

Deze Vriendenkring is gedrukt op milieuvriendelijk papier met deze drie certificaten

Nieuwe abonnee? Welkom! Stuur een email: vriendenkringredactie@gmail.com.

Het gebeurt helaas weleens dat abonnees vergeten te betalen. Maak daarom van de betaling van het abonnement een periodieke overmaking. Bankrekening: **NL65 TRIO 0212 3772 64** t.n.v. Quakers met vermelding van 'Abonnement De Vriendenkring'. Voor buitenland: (BIC) TRIONL2U.

Redactieleden:

Eindredactie: Sytse Tjallingii, Van Nispensingel 5, 8016 LM, Zwolle, tel. 038-4608461 / 06-40030923.

Email: vriendenkringredactie@gmail.com,

Schrijver: Hylkia Nieuwerth

Redactielid: Els Ramaker

Correctie: Hylkia, Els en Frieda Oudakker.

Voor abonnees met gezichts- of leesproblemen was er een gesproken versie van De Vriendenkring. Als je hier behoefte aan hebt neem dan contact op met de redactie.

Kopij voor De Vriendenkring is heel erg welkom voor de 15^e van iedere maand! (Tenzij anders afgesproken).

De Vriendenkring staat in kleur op de website, waar je nog een schat aan aanvullende en actuele informatie over de Quakers vindt. Bezoek daarom geregeld de Quaker website: www.Quakers.nu

De Nederlandse Quakers hebben, naast de website quakers.nu (waarop de Vriendenkring te vinden is), een Facebookpagina “Quakers Nederlandse Jaarvergadering” voor berichten en een besloten Facebookgroep “Nederlandse Jaarvergadering” voor onderling gesprek, ook met Vriendenkring-abonnees. Lid word je met de betreffende knop op facebook.com/groups/820840817925912

Inhoud

Quaker retraite.....	3
Van de redactie	4
Een persoonlijk onze vader	5
Vrede in Palestina en Israël.....	6
Bevelen wij elkaar in de hoede van de Eeuwige	7
I have a dream.....	8
Lessen van King	9
De wijsheid in spiritueel luisteren,.....	11
“Ik leer je liedjes van verlangen en aan je apenstaartje hangen”	15
Migranten als zondebok in de klimaatcrisis	18
Natuur en verantwoordelijkheid 1.....	21
Natuur en verantwoordelijkheid 2.....	22
Write My Name	24
Aan de kerkleiders en christenen in Nederland,.....	28
Nu opkomen voor de Palestijnse rechten	30
Steun de Palestijnen in Gaza	35
Quakers (Vrienden) en slavernij.....	37
Eindelijk vrij?	40
Algemene Vergadering van QCEA	43
765 Kleine Vlaggen	46
Licht in het geweten.....	47
Vrienden in het hele land	49
Waar zijn Quakerbijeenkomsten?	50
Thuisraken op de website	51
Wake voor Gaza	51
Draag je steentje bij aan Vrede	52

Quaker retraite

De volgende Quaker retraite is weer in het Willibrord klooster bij Doetinchem van 9 tot 11 februari 2024. Het voorlopige thema is: Glas in Lood, geïnspireerd door het prachtige Glas in Lood raam in de kapel van het gastenverblijf van het klooster. Je kunt je vast aanmelden bij: marliestjallingii@home.nl De kosten zijn € 180. Als je je opgeeft, krijg je bericht over hoe je het kunt overmaken.

Van de redactie

Vlak voor het ter perse gaan, heb ik de verkiezingsuitslag moeten incasseren. Een grote nederlaag voor tolerantie, vrede en rechtvaardigheid in de wereld. Het is bijzonder jammer dat er zo veel mensen hebben gestemd op haat zaaien en nationalisme! Ik hoop maar dat er bij de onderhandelingen over een regering toch nog een wat milder beleid uit komt. Hopen, ook al lijkt het niet realistisch, blijft belangrijk. I have a dream van Martin Luther King is daar een goed voorbeeld van. In de stilte wil ik alle politici in het licht houden. Ik besef dat angst en teleurstelling, boosheid en verdriet bij veel kiezers de boventoon heeft gevoerd. Door grote aandacht in de publiciteit over een enkel geweldsdelict en overlast van een enkele asielzoeker is er een negatieve generalisatie ontstaan die geen recht doet aan de grote meerderheid van de asielzoekers, zoals wij die kennen als gast in ons huis en uit onze bezoeken aan de AZC's. Bovendien is 90% van de migratie arbeidsmigratie en wordt deze maar spaarzaam genoemd bij de politici. Ook daar speelt de ongelijkheid in de wereld en het misbruik dat ervan gemaakt wordt een grote rol bij de slechte behandeling van hen.

Nu al meer dan een maand is er steeds meer geweld tegen burgers in de strijd van Israël tegen de gewapende vleugel van Hamas. De westerse landen gaan door met enorme hoeveelheden wapens te sturen en dragen daardoor medeverantwoordelijkheid voor de duizenden doden aan de Palestijnse kant in Gaza. De angst van veel Israëliërs is goed te begrijpen, door de zeer gewelddadige en bloedige aanval van Hamas op weerloze Israëliëse burgers. Omdat Israël militair zo superieur is, staat de reactie en het massaal doden door bombardementen van Gaza niet meer in verhouding tot de aanval van Hamas. De massale en nietsontziende bombardementen die op dit moment meer dan 14.000 doden tot gevolg hadden is een enorme escalatie van het geweld, die al zoveel doden, gewonden en vluchtelingen tot gevolg gehad. De angst die daardoor gezaaid wordt is zo enorm dat het doet vrezen dat hiervoor de kiemen voor een nog grotere oorlog gezaaid worden.

Alle reden om in stilte iedereen die betrokken is bij deze verschrikkelijke oorlog in het licht te houden. Ook al zijn mensen vol van haat en angst, ook zij hebben dat van God in zich en we kunnen hen er op aanspreken. De lessen van Martin Luther King zijn juist nu zo waardevol!

Veel medeleven, vergeving, inspiratie en innerlijke kracht bij het lezen.

Sytse Tjallingii, (redacteur Vriendenkring.).

Een persoonlijk onze vader

*Een vrijzinnig gebed
van Johan de Wit
uitgesproken tijdens
de meeting in Benne-
kom door Pieter Ket-
ner*

*Daarboven in de hemel
daar woon je niet meer God
Je wil is geen wet meer
en je rijk is nog niet gekomen*

*Maar je woont nu in mij en daar zul je altijd blijven
Je rijk is nog niet uit en al is je wil geen wet meer je leeft
voort in mij*

*Ik dank je voor alles wat je me geeft
en voor alles wat je me vergeeft
nu al zoveel jaren
waarin je mijn verlangens af en toe vervult*

*Blijf in mij wonen
zodat ik kan blijven zoeken
naar de bron die jij bent
naar het leven dat jij voor ogen hebt
nu en alle dagen die voor mij nog komen*

Vrede in Palestina en Israël

Door Nabil Sahar voorzitter van de Stichting Vrede voor Palestina in Deventer.

Bron: de stentor van 26 november en de website van deze stichting.

Nabil Sahar is in een emotionele achtbaan terechtgekomen sinds Israël en Hamas in oorlog zijn. Als voorzitter van de landelijke stichting Vrede voor Palestina probeert hij al jaren de penibele situatie in het Midden-Oosten onder de aandacht te brengen. Maar hij is ook sterk vóór de dialoog, daar én hier in Nederland. „Met mijn Israëlische collega heb ik gehuild.”

Dit is zijn gebed:

Gebed

*En hun Shalom de onze,
Dat die woorden opnieuw hun betekenis krijgen,
Vrede met rechtvaardigheid,
Om uiteindelijk een innerlijke vrede te bereiken,
Die vrede waar de mensheid eeuwig naar streeft*

Laat ons bidden voor:

*Twee volken op een klein strookje land,
Kinderen van Abraham,
Gegijzeld in geweld en tegengeweld,
Levend tussen angst en wanhoop,
Tussen overmacht en machteloosheid,
Twee getraumatiseerde volken.....
Gebonden in hun lot,
Gebonden in hun tragische geschiedenis,
Die de weg van rede verloren hebben,
Een volk die de annihilatie van de geschiedenis heeft kunnen doorstaan,
Een volk die de vergetelheid van de tijd heeft kunnen weerstaan,
Haar identiteit heeft kunnen bewaren, ontheemd, verplaatst of vluchteling in den vreemde.*

Laat ons bidden dat:

*Het licht kan weer schijnen,
Het licht van de verloren hoop,
Dat de menselijk wraakzucht en haat
Ons leven niet beheerst
Dat onze menselijkheid niet verloren gaat,*

Bevelen wij elkaar in de hoede van de Eeuwige

Door Sytze de Vries en Willem Vogel. Ingezonden door Annemarieke de Bruin

Naar aanleiding van zoveel geweld op zoveel plekken in de wereld en tegelijkertijd de vredesboodschap van de quakers, moest ik de afgelopen weken vaak aan het volgende lied denken. Ik vind het een mooie tekst en ik denk er vaak aan wanneer ik langs de World Peace flame kom die vooraan bij het Airborne museum in Oosterbeek staat.

Bevelen wij elkaar in de hoede van de Eeuwige, Zegene ons de grote Naam!

Met vrede gegroet en gezegend met licht

Voor wie zoeken in de stilte naar een vuur voor hart en handen:

Met vrede gegroet en gezegend met licht

Voor wie zingen op Gods adem van de hoop die niet zal doven:

Met vrede gegroet en gezegend met licht

Voor wie roepen om vrede, van gerechtigheid dromen:

Met vrede gegroet en gezegend met licht

Voor wie wachten in vertrouwen dat de liefde zal blijven:

Met vrede gegroet en gezegend met licht

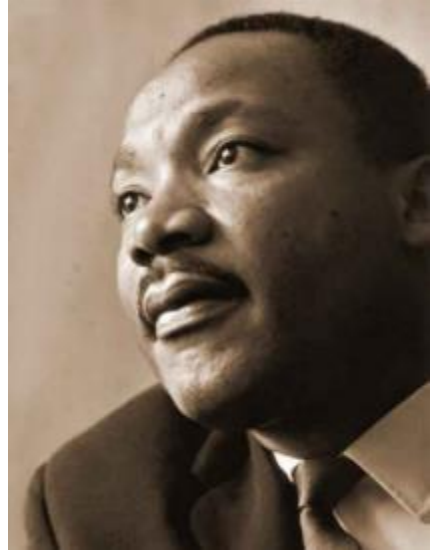
Ik ben benieuwd hoe jullie de vredesboodschap proberen vorm te geven in jullie leven.

I have a dream

Door Marlies Tjallingii

Deze historische woorden van Martien Luther King staan in het boek over de lessen van ML King en Harcourt Klinefelter die een aantal jaren zijn publiciteitsman was, door Pieter Sierksma (zie volgende blz.). Een van de lessen die er in beschreven wordt is dat we geen ML King zijn, maar wel een Rosa Parks kunnen zijn. Een eenvoudige vrouw die niet opstaat in de bus voor een blanke persoon: ze heeft de hele dag gewerkt en is moe en blijft zitten. Dat is de start van een bus boycot in Montgomery.

Ik heb ook een droom, ook al ben ik geen ML King of Rosa Parks.

Ik ben een mens en ik heb een droom

Ik droom dat er een wereld van vrede komt

Ik droom dat alle wapens omgesmeed worden tot ploegijzers

Ik droom dat mensen elkaar gaan vertrouwen en waarderen

Ik droom dat iedereen op de wereld voldoende te eten heeft

Ik droom dat we er zijn voor elkaar

Ik droom dat we zorgen voor onze moeder aarde

Ik droom dat er liefde en licht is in de wereld

Ik droom dat we wijze machthebbers hebben die weten hoe ze met conflicten om gaan op een geweldloze manier

*Ik heb een droom van een wereld waarin we allemaal kunnen leven:
mensen, planten dieren insecten, water stromen ijs*

Ik droom dat de hemel op aarde werkelijkheid wordt

Laten we samen dromen van een wereld waarin iedereen kan leven

*Laten we samen creëren wat we in onze stoutste dromen misschien nog
niet durven te dromen*

Zet vandaag een stapje in die richting van onze dromen

Laten we elkaar daarin aanspreken en bemoedigen.

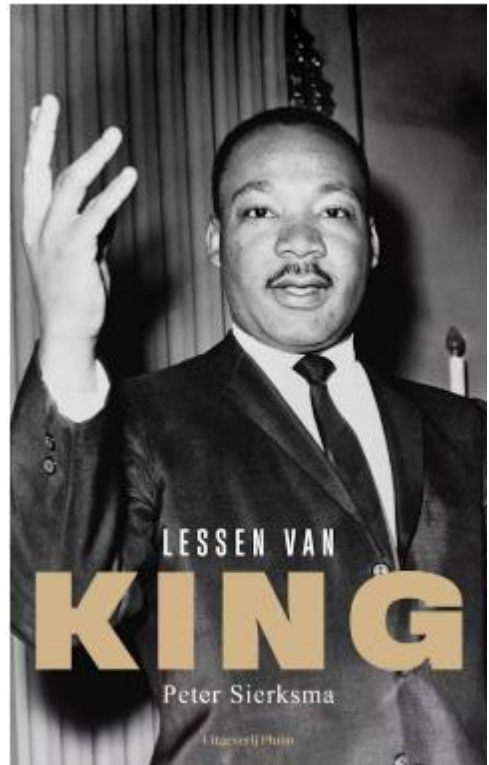
Lessen van King

Boek over Martin Luther King, geschreven door Pieter Sierksma, uitgeverij
Pluim, door Marlies Tjallingii

‘Ik heb een droom dat er een dag zal komen dat alle kinderen Gods, zwart en wit en van welke religie ook – elkaar de hand zullen reiken en samen kunnen zingen dat wij allemaal vrij zijn.’

Martin Luther King jr.:

Tussen de droom van 28 augustus 1963 en zijn tragische dood op 4 april 1968 liggen minder dan vijf jaren. In die periode volgt Harcourt Klinefelter als persvoorlichter van King de geweldloze strijd voor gelijke burgerrechten op de voet. Met zijn bandrecorder probeerde Klinefelter het geweld vast te leggen en de reportages wereldkundig te maken. Zo begon hij ook de legendarische speeches van Martin Luther King op te nemen. Na zijn verhuizing naar Nederland in 1972, blijft hij zich inzetten voor Kings idealen en wordt actief in de vredesbeweging. In die lijn toont hij zich nu solidair met Black Lives Matter en Extinction Rebellion. In *Lessen van King* laat historicus en journalist Peter Sierksma aan de hand van zes door Klinefelter gekozen thema's zien hoe actueel de erfenis van King is.

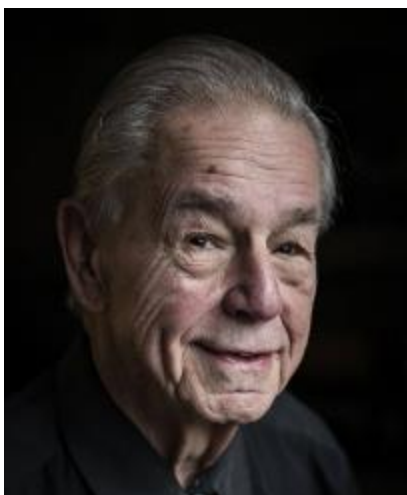

Zes lessen van Martin Luther King:

- 1. Alle mensen zijn gelijk*
- 2. Geweldloos protest verzet zich tegen onrecht, niet tegen mensen*
- 3. We kunnen niet allemaal King zijn, maar wel een Rosa Parks*
- 4. Zing en wees niet bang!*
- 5. De dromer kun je doden, niet de droom*
- 6. We shall overcome: de liefde wint het van de haat*

Peter Sierksma (1958) studeerde Amerikaanse geschiedenis in Leiden. Het verhaal van de Civil Rights Movement onder leiding van Martin Luther King jr. speelde daar een grote rol bij. Na zijn studie werkte Peter als redacteur voor dagblad Trouw en de IKON. In 2001 won hij de Herman Weckerprijs voor zijn artikelen over Engelstalige literatuur en popmuziek. In 2021 verscheen bij de Walburg Pers. ‘Mijnheer, dat weiger ik’. Over de kampervaringen van zijn grootvader Pieter Kapenga, die in 1942 als politiemann weigerde Joden te arresteren.

Tijdens de bijeenkomst op 29 oktober “Werken aan Vrede bij alle geweld” georganiseerd door Kerk en Vrede en Stop de Wapenhandel en Haags Vredesinitiatief kocht ik het boekje *Lessen van King*. Het is voor mij inspirerend om de lessen te lezen en zo weer in contact te komen met Martin Luther King en een de ervaringen van Harky Klinefelter. Het is zeer leesbaar en toegankelijk geschreven. Inspirerend en het zette mij aan tot het helder maken van mijn eigen droom. Harky voelt zich nauw verwant aan de Quakers. Wij kennen elkaar al vele jaren. Ik mag dromen en misschien moet het wel om waar te maken wat nog niet waar is.

Harcourt Klinefelter: ‘Als je echt vrij wilt zijn, zoek je de liefde’

De wijsheid in spiritueel luisteren,

Door Daphne Clement

Spirituele Voeding voor Groepen.

Pendle Hill pamphlet 373 Vertaling
Frieda Oudakker

*'Een deken van goddelijke zorg
komt over de ruimte te liggen...
Een Tegenwoordigheid omvat
ons. Een deel van de speciale pri-
vacy en afzondering van onze in-
dividuele levens wordt verbroken.*

*We worden opgenomen in een super individueel Leven en Kracht. Een objec-
tieve, dynamische Tegenwoordigheid omvat ons allemaal, voedt onze zielen,
spreekt verheugd, in een onuitsprekelijk ontspanning binnenin ons en brengt
ons snel in diepten die in ons sluimerden.'*

Thomas Kelly, 'A testament of Devotion'

Veel traditionele en primitieve culturen hechten waarde aan groepsstilte. De stilte van het wachten is een integraal element in hun dagelijks leven. Onze drukke Westerse cultuur geeft ons daar als gemeenschap niet veel ruimte voor. Stilte en wachten zijn gewoonlijk niet onze communicatie middelen. Gemeenschappen missen een feitelijk, of emotioneel centrum dat het soort spirituele communicatie voedt dat we nodig hebben.

In onze bijeenkomsten en kerken – *speciál in onze bijeenkomsten en kerken* – hebben we het nodig om tijd en manieren te vinden om samen in een ontspannen stilte terecht te komen, sámen in het gemeenschapsleven buiten het gewone leven, in ons gebruikelijke samenzijn. We hebben tijd nodig om het gebruikelijke gebabbel en de sociale conventies te vermijden, tijd waarin we diep in onszelf afdalen, in het gezelschap van anderen en deelnemen aan de mogelijkheid van voeding en ontspanning die beschikbaar is in een stille gemeenschap.

Samenzijn in zo'n soort spirituele verbinding is een ervaring waar de meesten van ons naar verlangen, maar waar we ook bang voor zijn. Het kan serieuze inspanning en oefening vragen om ons tempo zó te verlagen dat we, in het huidige moment, volledig onze gevoelsmatige respons voelen op elkaar en met de multidimensionale wereld om ons heen. De weerstand tegen diepe verbinding komt primair voort uit zelfbescherming, toch is deze gewoonte pijnlijk isolerend. Om daarvan te helen hebben we elkaar nodig in onze gemeenschap. Het is tijd om ons bewust te worden van de noodzaak van spirituele gemeenschapsvorming. Spirituele

voedingsgroepen creëren een structuur waarin de deelnemers zich kunnen verheugen in zowel individuele vernieuwing, als in vernieuwing van hun gemeenschap door intensieve samenwerking. Het is een structuur waarin we in staat zijn om elkaar in stilte diep te ontmoeten. Zo stemmen we ons opnieuw af op onze menselijkheid in het volle aardse leven. In relatie zijn in stilte en afwachting, dat brengt ons op een natuurlijke manier naar een nieuwe verdieping van luisteren. Als we bereid zijn om ons tezamen simpel door de wereld te laten omvatten, kunnen we samenzijn in een helende tegenwoordigheid.

Een nieuwe en rijke dimensie opent zich als een groep ontspannen samen zit in stil bewustzijn van elkaar en die Aanwezigheid. Het is een dimensie die in het hart van iedere gemeenschap ligt. Het is het 'biddende hart' dat een gemeenschap verenigt om te aanbidden. Dit biddende hart gaat voorbij intelligentie en theologie, voorbij sociale of culturele achtergronden. Het ligt middenin onze menselijke verbinding met elkaar en het Heilige. Peter Crysedale zegt: "Iedere gemeenschap van gelovigen heeft het nodig om het eigen biddende hart te vinden. In het vinden van dit 'biddende hart' vormt zich de ware gemeenschap.

Het biddende centrum van elk uniek menselijk wezen is de meest tedere en private 'binnenin' plaats. Groepen voor Spirituele Voeding kunnen gelegenheid bieden om een gevoel te krijgen voor onze meest van-binnen-plaats, om die te ervaren in het bijzijn van anderen.

Als we diep van binnen gevoed worden, zijn we meer bewust en worden we vrij om anderen ook te voeden.

Deze diepte van de verbinding met anderen geeft ons nieuwe ruimte voor vriendelijkheid en geduld met verschillen die leven binnen onze families, en ver daarbuiten. Het vermogen tot sociale actie begint in ons centrum, het Zelf, en beweegt vandaaruit naar buiten. Innerlijk werk, wordt sociale actie. Ons authentieke zelf is geboren in een gemeenschap; in een verzamelde gemeenschap kunnen we ons ‘geschapen zijn naar het beeld van God’ ten volle erkennen – ons menselijk potentieel.

Luisteren naar groepsleden.

Zowel in San Francisco als in Atlanta hebben we aan groepsleden gevraagd naar hun ervaringen. Hieronder lees je de eerste samenvatting uit die interviews. Het zijn illustraties van de diepte en breedte van ervaringen, als toelichting op een mogelijke sociale en beroepsmatige opbrengst van Spirituele Groeps-Voeding.

De ervaringen van Fred:

Waarom ben je mee gaan doen aan de Spirituele Groeps-Voeding, en wat waren je eventuele verwachtingen?

Ik werd uitgenodigd door Margot Campbell-Gross. Ik had een individueel consult bij haar gehad en vond de uitnodiging een compliment. In de eerste tijd dat we samen kwamen moesten we elkaar nog leren kennen. Een aantal weken gingen we niet erg diep op zaken in. In die tijd greep Margot soms in, om terug te gaan naar de stilte of om de zaken niet even te ‘fiksen’.

Welk soort dingen presenteerde je aanvankelijk?

Ik werd eerst nog in beslag genomen door antireligieuze gevoelens. Daar kwam toen een einde aan. De groep gaf mij ruimte om die negatieve gevoelens over mijn religieuze opvoeding te uiten. Daardoor losten die negativiteit op.

Kon je spreken over de invloed van de stilte hierin?

Stilte was het symbolische deel van het proces waar ik doorheen ging. Ik bewoog mij uit het oude naar iets heel nieuws. Het was geen meditatie, meditatie kende ik wel – Stilte kende ik niet. In die eerste tijd voelde het vaak erg ongemakkelijk; ik voelde mij nog niet in eerbied verbonden met de mensen om mij heen. In de stilte was ik mij erg bewust van mijzelf, het lichamelijke en geestelijke ongemak.

Onbekende vriendelijke man straalt geluk uit.

Peter Crysedale was één van de facilitators. Hij had een grote invloed door zijn ervaringen met de Quakers. Er was iets in hem wat zo authentiek was, dat ik mij daar graag bij aansloot.

Het duurde een tijd voordat de stilte echt kwam. Ik weet niet meer wat er het eerste was - dat ik mij aangetrokken voelde door iets, of dat ik mij gevoed begon te voelen, maar ergens in dat proces gebeurde het beide. Ik had het gevoel dat de stilte een actieve deelnemer was – niet een grote leegte.

Dus je gevoel van God veranderde?

Het is nu vooral meer verwelkomend - meer als een constante tegenwoordigheid – niet zo af-en-toe. Mijn gevoel werd dat ik een relatie heb met God – ik word door God gezien. Vergeleken met Gods bewustzijn van mij, verbleekt alles. Dat gebeurde in die tijd.

Nu voel ik mij vrijwel nooit niet-omarmd door God. Ik heb geleerd om Gods omarming zelfs te zien in de dingen die ik onprettig vind – mijn angst, mijn verdriet, eenzaamheid en teleurstelling. Hoe meer ik Gods tegenwoordigheid daarin begrijp, hoe meer allesomvattend Gods tegenwoordigheid is.

Begrijp ik goed dat je zegt dat je een biddend mens bent geworden?

Oh ja, ik dacht dat bidden was, God zeggen dat ik dit of dat nodig had, maar in werkelijkheid is het een spirituele richting. Ik begrijp bidden nu als een levende dynamiek. Mijn begrip van bidden is honderdvoudig verschoven naar ‘mijn leven leven’.

“Ik leer je liedjes van verlangen en aan je apenstaartje hangen”

Van Bette Westera, door Frieda Oudakker

Een tijdje geleden ontvingen de leden van de Commissie ‘Organisatie in het Licht’ (COL) een mail waarin de commissie vergeleken werd met een gesloten oester. Ik voelde mij daar een tijdje aangeslagen over, ik vond het niet terecht.

Toen herinnerde ik me dat ik voor het 40-jarig huwelijksfeest van mijn jongste broer een gedicht over een oester uit mijn hoofd leerde. Het staat in een leuk boek van Bette Westera, met 47 gedichten over dieren. Ik zocht het op en las het weer:

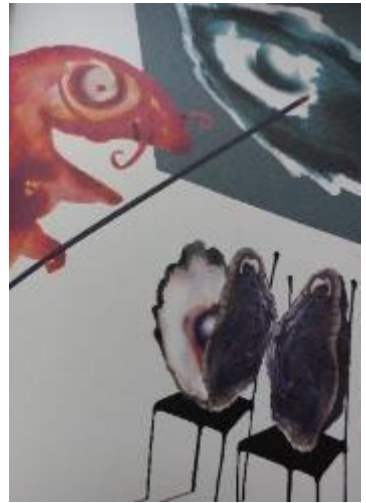
De oester

*Een oester uit het Hollands Nauw kwam bij de dokter, met zijn vrouw.
Mijn man, zo sprak zijn echtgenote,
mijn man is altijd zo gesloten.
Hij is heel lief hoor, daar niet van,
maar 'k heb er zo weinig an.
Hij sluit zich op in zijn twee schelpen
en zegt: ik kan het ook niet helpen,
het is nu eenmaal mijn natuur.*

*Dat kan wel zijn, maar op den duur
wordt het zó saai, dat hele stille.
Och dokter, ik zou dolgraag willen
dat u eens ernstig met hem sprak
en hem voorzichtig openbrak.*

*De dokter fronste lang zijn voorhoofd
en zei: dat lijkt mij ongeoorloofd,
maar vindt meneer het een probleem
als ik een röntgenfoto neem?
De oester zweeg in alle talen.
De dokter ging zijn toestel halen.
Wie zwijgt stemt toe, dus komt u maar.
Het is in één minuutje klaar.
Ziezo de foto is genomen.
Als u er even bij wilt komen...
Wat zie ik daar? Och lieve help,
u hebt een parel in uw schelp!
Geen kleintje, nee, een hele grote!
Dus daarom bent u zo gesloten.
U denkt gewoon de hele tijd:
straks raak ik nog mijn parel kwijt.*

*Dat had de dokter goed gesnopen.
Héél langzaam ging de oester
open.
Heel zacht ontsloot hij zich en zie:
daar lag de mooiste parel die
er ooit op aarde is gevonden.
Een onvoorstelbaar grote, ronde.*

*Zijn vrouw was zichtbaar aangedaan
en liet een zilte oestertraan.*

*Ze riep, van vreugde buiten zinnen:
Je bent zo mooi, zo mooi van binnen!
De oester zuchtte zachtjes: schat,
'k wist niet dat ik het in mij had.
Hij nam haar teder in zijn schelpen
en zei: ik kon het echt niet helpen.
Ik wilde wel, maar 't ging niet, heus...*

*De dokter snoot ontroerd zijn neus.
Hij zei: ik raad u aan, heer oester:
ga door met opengaan en koester
met zorg en niet door angst geplaagd
de parel die u in zich draagt.*

Na het herlezen voel ik mij meteen beter. Ik realiseer mij: het is wél waar. Het klopt: de COL draagt een parel in zich. Net als alle Quakers: het Weten van en vertrouwen op 'dat van God in ieder mens'. En natuurlijk zijn we daar zuinig op.

Als er spanningen zijn, of tegenstellingen in ons mooie genootschap, dan weten we dat er werk aan de winkel is. En dat doen we allemaal naar ons beste Weten.

Bij het lezen van het gedicht gebeurt in mij weer het wonder van humor: het relativeren van mijn gevoelens. Ik zie dat het mijn 'liedjes van verlangen' zijn (naar een betere wereld) die weer de kop opstaken. Ik moet maar veel ontspannen en aan mijn apenstaartje hangen. Dan is er naast alle pijn die ik zie en voel in de wereld om mij, ook het weten dat alles precies goed is, zoals het in het moment is. Alles heeft zijn waarde, ook de pijn. Vervolgens had ik een prettig open en ontspannen gesprek met de schrijver van de mail, naar aanleiding van het gedicht.

Wij zijn met z'n allen op weg.....

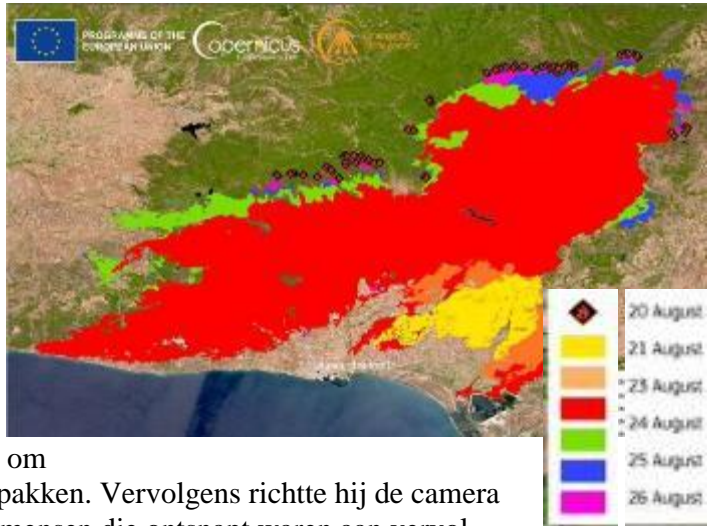
Migranten als zondebok in de klimaatcrisis

Bron: QCEA website <https://qceablog.wordpress.com/2023/09/12>, Door Saskia Basa, QCEA's Migratie- en Vredescoördinator vertaald en ingezonden door Peter van Leeuwen

**“Ze zullen ons verbranden”
“Organiseer iets om ze te vangen!”
“De bergen zijn er vol van.”**

Deze woorden werden geuit door een man die, gekleed in groene camouflage, 25 migranten ontvoerde in Evros, in het noordoosten van Griekenland, een regio die in de maand augustus meer dan twee weken werd geteisterd door bosbranden. De man verspreidde een huiveringwekkende video waarin hij zichzelf filmde, terwijl hij Grieken aanspoorde om vluchtelingen op te pakken. Vervolgens richtte hij de camera op zijn ontvoerden: mensen die ontsnapt waren aan vervolging, armoede, mensenrechtenschendingen of gewapende conflicten. Amnesty International heeft de uitspraken van Griekse politici zoals Paraschos Christou Papadakis aan de kaak gesteld, Die beweerden op Facebook dat migranten de branden hadden aangestoken. Naast aanvallen door burgerwachten zijn er ook berichten over autoriteiten die herhaalde waarschuwingen negeerden van ‘Alarm Phone’. Dat is een door vrijwilligers gerunde hotline, waar asielzoekers hulp vroegen, toen de branden steeds dichterbij hun locatie kwamen. Niet alleen bleven deze oproepen dagenlang onbeantwoord; tegelijkertijd verschenen er berichten over groepen mensen die in het bos werden opgepakt en geslagen door oproerpolitie.

Mensen die het zwaarst door de klimaatcrisis worden getroffen, worden afgeschilderd als bedreigingen voor de Europese veiligheid in plaats van als slachtoffers van onrecht.

Migranten de schuld geven tijdens de crisis

Dit geweld ontstaat niet op zichzelf; het is een veront-rustende trend:

In het licht van deze waar-genomen uitdaging worden gemilitariseerde reacties op migratie gepresenteerd als legitiem en proportioneel, in tegenstelling tot reacties waarbij bescherming en toe-

gang tot rechten centraal staan. Deze logica ligt steeds meer ten grondslag aan de trend in de EU naar militarisering; Rapporten van de NAVO hebben bijvoorbeeld massamigratie genoemd als een nieuwe bedreiging voor de veiligheid van het blok in verband met de klimaatcrisis. Deze migratie is opgenomen in de lijst van 'hybride bedreigingen'. Dit verhaal is wijdverspreid geworden. Dit terwijl deskundigen als Andrew Harper, speciaal klimaatadviseur van de UNHCR, vaststellen dat voorspellingen van massamigratie naar Europa ongegrond zijn, en in tegenspraak zijn met bestaand bewijsmateriaal. Dat wijst erop dat mensen ervoor kiezen om in hun eigen land of regio te blijven.

Mensen die vanuit het mondiale zuiden vluchten, zijn het minst verantwoordelijk voor de klimaatcrisis en zullen tegelijkertijd het meest waarschijnlijk de gevolgen ervan ondervinden. De migranten die het doelwit waren van de aanslagen zijn naar alle waarschijnlijkheid de bosbranden en andere klimaat-effecten ontvlucht. De ironie is dat die effecten nog verergerd zijn door de bosbranden in Evros, door CO₂ uitstoot en verwoesting van bossen. Die bosbrand wordt nu officieel beschouwd als de meest verwoestende ooit in de Europese Unie. In plaats van die bosbrand te behandelen als een kwestie die oproept tot aanhoudende en dringende politieke actie tegen de klimaatcrisis, heeft de reactie van de Griekse regering zich geconcentreerd op wie of wat de branden heeft veroorzaakt. Dit heeft de politieke elites in staat gesteld de publieke aandacht af te leiden van beleidsfouten van brandpreventie en paraatheid; af te leiden van het gebrek aan actie op het gebied van beperking van CO₂ uitstoot en aanpassingen zoals bijv. dijken verhogen. Het beschuldigen van migranten is misplaatst, onverantwoordelijk en schadelijk. Het

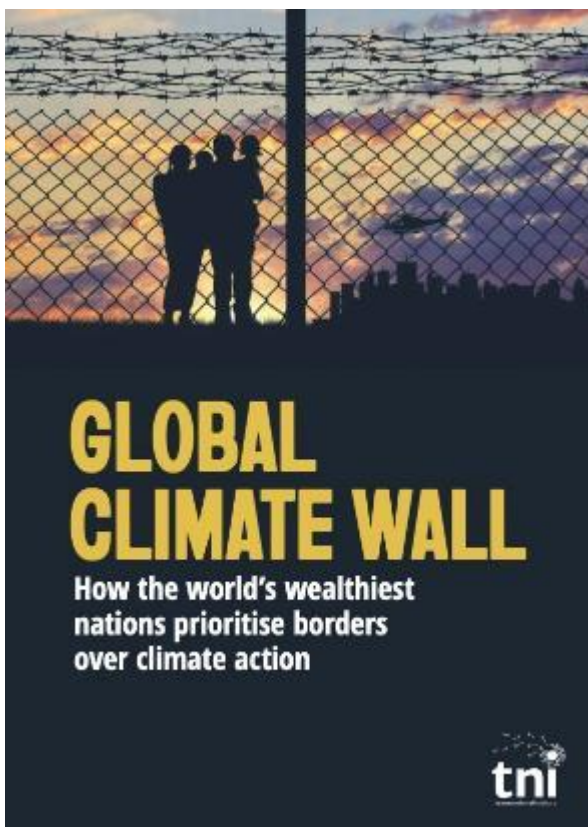
leidt ook de aandacht af van de kritische actie die nodig is om de diepere oorzaken aan te pakken die in de eerste plaats tot de situatie hebben geleid. Dus aanpakken van onze broeikasgassen uitstoot in plaats van de schuld geven aan anderen in de derde wereld.

Twee mogelijke werelden

Welke keuze maken we als mensheid? Een wereld van onrechtvaardigheid en verdeeldheid? Met de ‘verdieners aan de ene kant, die zichzelf automatisch als onschuldig beschouwen. Met aan de andere kant de ontheemden, systematisch ontmenselijkt en uit de veilige wereld gehouden door een gemilitariseerde mondiale "klimaat muur". The ‘Transnational Institute’ publiceerde hierover in 2021 een rapport.

Het feit dat rijke landen momenteel meer uitgeven aan het militariseren van hun grenzen dan aan het financieren van klimaatmitigatie en -adaptatie lijkt erop te wijzen dat we deze kant op gaan.

Toch kunnen we nog steeds een andere keuze maken, een keuze die gerechtigheid en vrede centraal stelt in onze reacties. In plaats van de ogenschijnlijk vruchteloze pogingen om migratie tegen te gaan te dienen, zouden de middelen kunnen worden gebruikt om vrede op te bouwen en de diepere oorzaken van de klimaatcrisis aan te pakken, terwijl tegelijkertijd enkele van de factoren die bijdragen aan gedwongen migratie worden verlicht. Vrede centraal stellen zou betekenen dat als het klimaat verandert, mensen die ervoor kiezen om te migreren, zich kunnen verplaatsen op zoek naar veiligheid, zonder geweld of angst voor geweld. Alleen als we vrede sluiten met de migratie zullen we de uitdagingen die voor ons liggen het hoofd kunnen bieden – samen.

Natuur en verantwoordelijkheid 1

door Erik Dries n.a.v. Overwegingen en Vragen bij Duurzaamheid 3 en 4

3. Het is mooi als je de natuur in je eigen omgeving kunt redden, maar ver-geet niet de wereldwijde bedreigingen voor de natuur.

Ben je bereid tot protest, politieke betrokkenheid en politieke verantwoorde-lijkheid, op kleine en grote schaal?

4 Ben je bereid samen met ande-ren stappen te zetten om je eigen leefomgeving aangenamer en duurzamer te maken, met als doel onze band met elkaar en met de natuur te versterken en ons welzijn te verbeteren?

Vraag van de redacteur: Zou jij een korte persoonlijke reactie willen schrij-ven bijv. van 100 woorden hierover voor de Vriendenkring? Honderd woor-den?! Quakers hebben de mooie gewoonte om geen geboden op te leggen maar vragen te stellen. In veel artikelen, brochures, boeken die Quakers schrijven kom je ze tegen. Maar regelmatig zijn het vragen die retorisch of suggestief zijn, of hoe je het ook wilt noemen. Geen vraag maar een impli-ciete norm. Zo van ‘zou je dat prulletje niet even oprapen?’ of ‘is gras groen?’. Nu vraagt iemand me te reageren op twee ‘overwegingen en vrag-en’. Alleen die vraag al. Waarom komt die vraag bij mij en waarom over díe twee van de 20? Oh jee, ik zit al aan de 100 woorden... Ik ga toch even door. Dus ik hoor iets van dat suggestieve, retorische, vóórschrijvende, in bovenstaande ‘overwegingen en vragen’. Iets in mij zegt dan ‘ieder mag zijn eigen tempo bepalen’. Maar mag dat? Van wie mag dat? Waar vraagt het klimaat om? Het klimaat vraagt om actie. Onze kleinkinderen, het leven, al-les vraagt om actie. Nu. En tegelijk: Ik geloof in niet voorschrijven, niet op-leggen, niet veroordelen. Ik geloof erin dat ik een betere ‘activist’ ben als ik gedreven wordt door een innerlijke kracht, een oprecht eigen gevoel. Ik denk dat op een subtiele of minder subtiele manier conformisme (in dit geval acti-visme) ‘eisen’, dat dat schapen oplevert, groene schapen. Of fanatiekelingen op verkeerde gronden. Ook denk ik dat ik een fase mag doormaken van ver-slagenheid, rouw, fatalisme. En ik weet dat erg veel mensen heel veel aan hun hoofd hebben, waardoor de vraag van de pijn van de klimaatverandering er niet ook nog eens bij kan. En ik geloof dat enthousiasme besmettelijk is en dat het gesprek van mens tot mens onverwachte kracht en gevolgen kan hebben. En dat demonstreren het gevoel van hulpeloosheid vermindert.

Natuur en verantwoordelijkheid 2

Door Sjoerd Uitslag n.a.v. Overwegingen en vragen bij Duurzaamheid 5: Voedsel is verbonden met emoties en voedingsgewoonten zijn een deel van onze identiteit. Daarentegen zijn landbouw en voedselproductie geïndustrialiseerde sectoren. Ben je er bewust van dat jouw eetgewoonten verband houden met de voedselproductie? Zet je in voor goed voedsel en duurzame landbouw?

Met uitzondering van enkele geïsoleerde bevolkingsgroepen die in hun voortbestaan worden bedreigd door verwoesting van hun leefomgeving, zijn alle mensen afhankelijk van het wereldwijde industriële systeem. Een systeem dat zelf volledig afhankelijk is van fossiele brandstoffen. Dat is de reden waarom het ons maar niet lukt om ermee te stoppen, ondanks wetenschappers en de Verenigde Naties die letterlijk waarschuwen voor een hel op aarde.

De voedingsindustrie is wereldwijd verantwoordelijk voor ongeveer 30% van de uitstoot van broeikasgassen. In een recent artikel in *Nature* (8 maart 2023) worden vooral rundvlees, zuivelproducten en rijst genoemd vanwege de hoeveelheid methaan die bij de productie vrijkomt. En binnen de voedingsindustrie komt een derde van de uitstoot voor rekening van de *ultra processed foods*, die veel in het nieuws zijn omdat ze ons ziek maken. Er is dus ruimte voor verbetering via de keuzes die wij als consumenten maken in de winkel. Maar het gaat wel om een beperkte invloed binnen een schadelijk systeem dat verder ongemoeid blijft. Laten we daarom mild zijn voor onszelf en anderen. De terechte angst, woede en wanhoop die we ervaren, kunnen ons ertoe brengen om de complexe werkelijkheid te vereenvoudigen tot één wortel van alle kwaad. Als het gaat om de keuzes rond voedsel kan dit leiden tot schuldgevoelens en ongezonde fixaties op de eigen

Sneeuw in de (groente) tuin van Sjoerd in Zweden op 11 nov.

eetgewoonten. Maar ook tot anderen de maat nemen met verzuurde relaties en de vorming van maatschappelijke kampen tot gevolg. Landbouw en voedselproductie zijn geen op zichzelf staande sectoren, maar onlosmakelijk verweven met de rest van de industriële samenleving. Ook zonder klimaatverandering zaten we diep in de problemen. Klimaatverandering is slechts één van de vele vormen van milieuvervuiling. En milieuvervuiling is één van de vele manieren waarop onze moderne beschaving de draagkracht van het ecosysteem overschrijdt. De Australische denker en promotor van eenvoudig leven Ted Trainer illustreert dit treffend door op te sommen wat voor materialen en energie de voedselindustrie nodig heeft om een doosje eieren in de schappen te krijgen: olieraffinaderijen, mijnbouw, een vissersvloot, staalindustrie, de transportsector, hele legers van kantoorpersoneel, allerlei chemicaliën en ga zo maar door.¹ Hij vergelijkt dit met een alternatieve maatschappij waarin we eieren produceren door middel van kleinschalige duurzame kippencoöperaties samen met onze buurtgenoten. Ontginning, grondstoffen- en energiehonger, bureaucratie en het meeste transport maken plaats voor samenwerking, kringlopen en lokale voedselzekerheid. Trainer berekent dat deze alternatieve manier van productie zeker honderd keer goedkoper is dan de omslachtige methode via industrie, transportketens en marktwerking. Hoe zou de wereld eruit zien als iedereen samen met burens, vrienden en familie zoveel mogelijk van zijn eigen voedsel zou produceren? Als voedsel geen 'product' was, maar een integraal onderdeel van onze woonomgeving en leefwijze, van iedereen samen en overal binnen handbereik? Ik droom van die bloeiende tuin en heb daar mijn roeping.

Het grote effect van duurzame voedselproductie: kleinschalig en lokaal.

---

¹ <https://thesimplerway.info/Eggs.html>

Write My Name

Verslag Quakers & ik 16 november 2023 door Matanja Schwenke
We lezen met elkaar een gedicht van *Zeina Azzam* uit Gaza.

*“Sommige ouders in Gaza hebben hun toevlucht genomen tot het schrijven van de namen van hun kinderen op hun benen om hen te helpen identificeren als zij of de kinderen zouden worden gedood.”
CNN, 22-10-2023.*

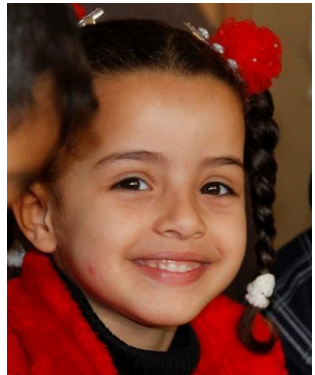
*Write my name on my leg, Mama
Use the black permanent marker
with the ink that doesn't bleed
if it gets wet, the one that doesn't melt
if it's exposed to heat*

*Write my name on my leg, Mama
Make the lines thick and clear
Add your special flourishes
so I can take comfort in seeing
my mama's handwriting when I go to sleep*

*Write my name on my leg, Mama
and on the legs of my sisters and brothers
This way we will belong together
This way we will be known
as your children*

*Write my name on my leg, Mama
and please write your name
and Baba's name on your legs, too
so we will be remembered
as a family*

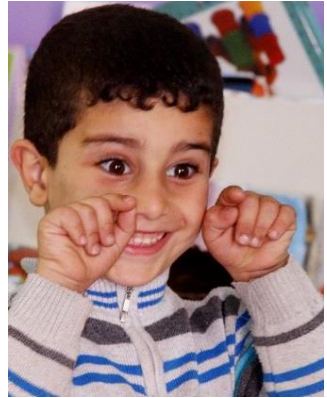
Write my name on my leg, Mama

*Don't add any numbers
like when I was born or the address of our
home
I don't want the world to list me as a num-
ber
I have a name and I am not a number*

*Write my name on my leg, Mama
When the bomb hits our house
When the walls crush our skulls and
bones
our legs will tell our story, how
there was nowhere for us to run.*

*Kinderen in Gaza in het UN-
WRA vluchtelingen kamp.
Foto redactie*

We waren eerst stil zoals onze gewoonte is, maar ook doordat we onder de indruk waren van het gedicht en nog geen woorden hadden om te reageren. Langzaam kwamen de reacties:

- Het gedicht raakte meer dan alle televisiebeelden.
- Het enige wat ik kon doen, was het doorsturen van dit gedicht aan familie en vrienden.
- Als het voor mij al pijn doet om dit te lezen, hoe moet het dan voor de ouders zijn om de namen op de benen van hun kinderen te schrijven?
- Ik ben bang dat veel kinderen naamloos zijn gestorven, zonder een plek om begraven te worden.
- Ik word kwaad omdat het niet helpt om erover te praten. Het is zo absurd dat de Palestijnen geen eigen staat hebben. Zij wonen daar toch?
- “Nowhere for us to run” en dan zijn ze zo dicht bij Europa.
- Het is een mooi gedicht, maar ik kan de diepte niet tot me door laten dringen. Het is ook niet alleen daar, maar op zoveel plaatsen op de wereld. Machteloosheid.
- In de westerse wereld willen we graag controle hebben. Ik heb hier geen controle over. Is het in Gods hand? Er worden hier mensen gemengeld tussen politiek en hebberigheid in de wereld.

*Khaled Juma, een Palestijnse dichter uit Gaza schreef:
Oh rascal children of Gaza. You who
constantly disturbed me with your*

screams under my window. You who filled every morning with rush and chaos. You who broke my vase and stole the lonely flower on my balcony. Come back and scream as you want and break all the vases. Steal all the flowers. Come back.. Just come back..

Vertaling:

O boefjeskinderen van Gaza. Jij die mij voortdurend stoorde met je geschreeuw onder mijn raam. Jij die elke ochtend vulde met haast en chaos. Jij die mijn vaas brak en... de eenzame bloem op mijn balkon stal. Kom terug en schreeuw zoals je wilt en breek alle vazen. Steel alle bloemen. Kom terug. Kom gewoon terug.

Gelukkig staan we niet helemaal met lege handen, er is wel iets dat we kunnen doen.

- Laat er om te beginnen vrede zijn in mijzelf.
- 1 Korintiërs 13: de liefde is eeuwig en zal nooit verdwijnen.
- Tijdens het lopen zeg ik steeds “vrede” en “liefde” in mezelf en dat probeer ik dan ook uit te stralen.
- Ik spreek het Ho’oponopo-gebed regelmatig uit: I’m sorry, please forgive me, I love You, thank You.
- Ook helpt het gebed om het onderscheid te kennen tussen wat ik wel en niet kan veranderen, geef me de moed om actie te ondernemen en de kalmte om de accepteren wat ik niet kan veranderen.
- Ik zie hoe bevoorrecht ik ben. We mogen het leven ook vieren, omdat er ook positieve kanten aan het leven zijn.
- Ik schrijf op steentjes het woord Vrede of het vredesteken. Die leg ik ergens buiten neer of ik geef ze aan iemand.
- De kaart die na 7 oktober in door de Haagse Vrienden is geschreven is in Gaza aangekomen, de vrienden in Gaza en de West Bank waren er heel blij mee. OP de kaart stond te tekst van het lied dat in de meeting was gezongen: Ubi caritas et amor, Deus ibi est, daar waar liefde is,

daar is God. Wie een kaart wil versturen kan dat via Marlies doen.

- Zingen helpt, net als het zetten van stappen van van vrede en liefde.
- Te midden van het onvoorstelbare lijden is het goed om onder vrienden te zijn.

Marlies stelde de vraag:

Wat betekent het voor mij, dat mijn naam bekend is?

- Je naam is belangrijk. Jesaja 43: 1 Ik heb je bij je naam geroepen, je bent van Mij.
- Hij schreef mijn naam in de palm van Zijn hand.
- Verbondenheid met mijn familie, ik hoor erbij.
- Bij de opvang waar ik werk, wordt altijd gevraagd naar de namen van de bezoekers. Sommigen willen dat niet, dat is ook goed, of ze geven een andere naam op. Maar er zijn er ook die het heel fijn vinden als ze bij hun naam worden genoemd, zeker als je die bij een volgend bezoek ook nog weet.
- Mijn naam is niet zo heel erg belangrijk voor mij. Op mijn werk word ik bij een andere naam genoemd, omdat er al iemand anders is met dezelfde naam. Dat vind ik best.

Tot slot gaf Marlies nog uitleg over de bezette gebieden waar de Palestijnen in enorme vluchtelingenkampen leven en over de nederzettingen die de kolonisten bouwen, waarvoor Palestijnen moeten wijken.

Marlies te midden van kinderen in Gaza 2013 in een kleuterschool van PECEP die door de Noorse Quakers wordt gesubsidieerd.

Aan de kerkleiders en christenen in Nederland,

Verstuurd door Ghada Zeidan <ghadazeidan@yahoo.co.uk>:

Wij, Nederlands-Palestijnse christenen, schrijven u om ons verdriet en ontredning te uiten over de situatie in Palestina, maar ook onze verontwaardiging uit te spreken over het uitblijven van een reactie van de Nederlandse kerken. Een aantal weken geleden ontving u een oproep tot inkeer van christelijke Palestijnse kerkleiders en organisaties in Palestina (zie bijlage). Het lijkt erop dat u dat schrijven naast u neer heeft gelegd. Wij als leden van de oudste christelijke gemeenschap ter wereld doen nogmaals een dringend verzoek uw stem luid en duidelijk van de kansel en buiten de kerk te laten horen.

Wij zijn namelijk niet alleen diep geschokt en verontwaardigd over de voortdurende moordpartij die zich voor de ogen van de wereld voltrekt als nieuwste hoofdstuk in onze geschiedenis van de voortdurende bezetting, onderdrukking en grove schendingen van de rechten van de Palestijnen door Israël, maar evenzeer over het niet-ingrijpen van de wereldgemeenschap hier tegen.

Wij zijn ook verbijsterd en diep gekrenkt dat toen de Nederlandse regering na de aanslag van Hamas op 7 oktober Israël een vrijbrief gaf om haar gang te kunnen gaan in Gaza, de kerken in alle toonaarden zwegen.

Na de oproep van onze geloofsgenoten in Palestina is de situatie alleen maar erger geworden. In een recentelijk memo van de militaire attaché van de Nederlandse ambassade in Israël wordt gesteld dat:

Israël onevenredig geweld gebruikt tegen de Palestijnse bevolking in Gaza waardoor binnen een maand meer dan 13.000 burgers, waaronder minstens 5500 kinderen, zijn gedood en een veelvoud gewond zijn geraakt door Israëlische luchtaanvallen en artilleriebeschietingen;

Israël een bewuste strategie hanteert van vernietiging van de Gazaanse infrastructuur, civiele centra en daarmee ook de burgerbevolking;

Israëls oorlog gebaseerd is op wraak;

een deportatie van de burgerbevolking uit Gaza een serieus scenario is.

Wij maken ons ook zorgen om de toenemende intimidatie van christenen in Jeruzalem, waar verschillende kerken en eigendom van onze geloofsgenoten in toenemende mate worden aangevallen door radicale joodse groepen gesteund door de Israëlische regering. De vrijheid van geloofsoefening is niet meer gegarandeerd. De situatie op de Westelijke Jordaanoever voor moslims en christenen verslechterd met de dag. Boven op de dagelijkse

onderdrukking, landroof, huisverwoestingen en straffeloze liquidaties door het Israëlische leger, komt nu ook het optreden van zwaargewapende joodse kolonisten die dreigen het voorbeeld in Gaza te herhalen: massamoord en verdrijving van Palestijnen.

De VN, WHO, Amnesty International, Oxfam Novib, Save the Children, WarChild, burgers en academici wereldwijd, Nederlandse ambtenaren van verschillende ministeries, de Belgische premier en de Franse president - allen spreken zich uit tegen het oorlogsgeweld tegen de burgers en delen hun zorgen uit over de humanitaire catastrofe in Gaza. Allen spreken zij zich met het internationaal recht in de hand uit tegen Israëls oorlogshandelingen. Allen wijzen op buitenproportionaliteit en schendingen van een veelvoud van internationale regels omtrent humaniteit, veiligheid, oorlog en mensenrechten. Allen spreken zich uit voor een onmiddellijk staakt-het-vuren. Maar de kerken niet.

Wij, Palestijnse christenen in Nederland, doen een beroep om uw morele verantwoordelijkheid en christelijk medemenselijkheid te tonen. Niet alleen in uw gebeden, maar ook met daden van barmhartigheid voor de slachtoffers in Palestina.

Wij vragen u dringend Jezus Christus als voorbeeld te nemen op wiens woorden en daden uw moreel kompas moet zijn afgesteld en u te scharen achter de roep naar menselijkheid en rechtvaardigheid.

Wij roepen u op te handelen naar menselijke waardigheid en conform internationale universele humanitaire recht dat gestoeld is zijn op breed gedeelde waarden en geloof.

Wij vragen u dringend om uw verantwoordelijkheid te nemen door uw invloed te gebruiken om bij te dragen een einde te maken aan het lijden en de massamoord onder de Palestijnse burgerbevolking.

Concreet vragen wij u om:

De Israëlische agressie tegen de Palestijnse burgerbevolking publiekelijk te veroordelen en effectieve steun te verlenen aan een staakt-het-vuren;

De Israëlische bezetting en apartheid te veroordelen als de fundamentele oorzaak van het conflict en u in te zetten voor een rechtvaardige oplossing; Rechtvaardigheid is de enige weg naar veiligheid en vrede voor beide volken.

Wij rekenen op uw steun en solidariteit in deze moeilijke tijd.

Wandkleed in het Quaker meeting huis in Ramallah, de Quakers in Ramallah zijn ook Palestijnse Christenen

Nu opkomen voor de Palestijnse rechten

Friends Journal 2 november 2023, Door Steve Chase

Delegatie bij Ramallah Friends Meeting, juni 2023. Foto met dank aan de auteur.

De gruwelijke gebeurtenissen en oorlogsmisdaden in het zuiden van Israël en Gaza, gepleegd sinds 7 oktober door zowel Hamas als de staat Israël, hebben schokgolven van angst en verdriet over de hele wereld veroorzaakt. Mensen van goede wil roepen op tot een onmiddellijk staakt-het-vuren, in de overtuiging dat zowel Israëliërs als Palestijnen het verdienen om in vrede, gelijkheid en vrijheid te leven. Net als Joodse vredesgroepen als If Not Now en Jewish Voice for Peace (JVP) hebben verschillende Quaker-groepen een gezamenlijke verklaring uitgegeven waarin wordt opgeroepen tot een staakt-het-vuren, de vrijlating van gijzelaars en het herstel van humanitaire hulp aan de 2,2 miljoen inwoners van Gaza die nu worden geconfronteerd met een brutale belegering, massale ontheemding en bombardementen. Zoals zowel het American Friends Service Committee (AFSC) als het Friends Committee on National Legislation (FCNL) al lang benadrukken, zal een duurzame vrede met gerechtigheid voor iedereen vereisen dat de onderliggende oorzaken van het conflict worden aangepakt. Zoals opgemerkt door deze twee Quaker-organisaties, omvatten de grondoorzaken 57 jaar Israëlische militaire bezetting van Palestijnse gebieden; 16 jaar verpletterende

blokkade van Gaza; de snelle uitbreiding van illegale Israëliëse nederzettingen op de Westelijke Jordaanoever; en de financiële, diplomatieke en militaire steun van de Amerikaanse regering voor dit Israëliëse beleid.

In maart van dit jaar stuurden AFSC en FCNL samen met acht andere in de VS gevestigde christelijke denominaties en organisaties een krachtig geformuleerde brief naar president Biden en de leden van het Amerikaanse Congres. Daarin drongen zij er bij de politieke leiders op aan om de Israëliëse onderdrukking van het Palestijnse volk niet langer mogelijk te maken. Ze merkten ook op dat een “groeiend aantal juridische experts en mensenrechtenorganisaties, waaronder Amnesty International, Human Rights Watch, al-Haq, B’Tselem en Yesh Din, zeggen dat deze situatie voldoet aan de internationale juridische definitie van de misdaad apartheid.”

Geïnspireerd door het werk van AFSC en FCNL heb ik afgelopen juni de gelegenheid aangegrepen om deel te nemen aan een Quaker-delegatie naar Israël-Palestina om de mensenrechtensituatie daar te onderzoeken. De reis wordt jaarlijks gesponsord door Friends United Meeting (FUM) en wordt mede geleid door North Carolina Friends Max en Jane Carter. Gebaseerd op de Ramallah Friends School, die sinds 1869 wordt ondersteund door Amerikaanse Quakers, reisden we door de door Israël bezette Westelijke Jordaanoever, het door Israël bezette Oost-Jeruzalem en de regio Galilea in Israël.

Max Carter

Vanwege de diepe relaties die de Carters sinds de jaren zeventig hebben opgebouwd, hebben we Palestijnse religieuze leiders ontmoet; mensen uit het bedrijfsleven; boeren; opvoeders; studenten; activisten; en huidige en voormalige leden van de Palestijnse Autoriteit, het regeringsorgaan van Palestijnen op de Westelijke Jordaanoever. In Israël ontmoetten we een reserveofficier in het Israëliëse leger, een kibboetsrabbijn, een onderwijzer, een journalist, twee Palestijnse Israëliëse priesters en de Palestijnse burgemeester van een volledig geïntegreerd Israëliësch ‘vredesdorp’.

Het waren de meest intense en hartverscheurende drie weken van mijn leven. Onze delegatie was met eigen ogen getuige van wat de internationale

mensenrechtengemeenschap heeft omschreven als een systeem van apartheid. Toen ik thuiskwam, voelde ik mij geroepen om een lezing te houden met de titel “Is het apartheid? Reflections on a Quaker Delegation to Israel-Palestine” voor Friends Meeting of Washington (D.C.) en voor de D.C. metro-afdeling van Jewish Voice for Peace (JVP).

Op basis van deze presentatie werd mij gevraagd een lezing te houden op een door de JVP geleid evenement dat in oktober zou plaatsvinden in een Unitair Universalistische Kerk in het noorden van New Jersey. Helaas besloot het bestuur van de gemeente twee dagen voor dat gesprek het huurcontract op te zeggen en het evenement te annuleren. Eén van hun predikanten zei dat dit “een definitieve beslissing” was en dat de leiding van zijn kerk niet langer geassocieerd wilde worden met de Joodse Stem voor Vrede.

Dit was hartverscheurend voor zowel mij als de organisatoren van het evenement, waaronder Pax Christi en een belangenbehartigingsteam van New Jersey FCNL. Toch is het slechts een klein voorbeeld van wat het tijdschrift Jewish Currents beschrijft als een groeiende campagne gericht op het tot zwijgen brengen verdedigers van Palestijnse rechten, waaronder Joodse vredesgroepen, in zowel de Verenigde Staten als Europa.

Het strekt hen tot eer dat de Unitair Universalistische Kerk dominees nu hun besluit heroverwegen. Aangemoedigd door Quaker en Midden-Oosten-deskundige Stephen Zunes hebben ze contact met mij opgenomen, met de JVP-afdeling van Northern New Jersey en met de president van Unitair Universalists for Justice in het Midden-Oosten. Ze proberen de kloof te herstellen die ze hebben gecreëerd tussen hun gemeente en joodse en christelijke vredesactivisten. Deze poging tot dialoog en het opbouwen van relaties kan in een slechte situatie een goed resultaat opleveren.

Dit incident zou ook Quaker-bijeenkomsten in het hele land moeten aanmoedigen om na te denken en een eigen morele inventaris op te stellen. Zullen we inter-religieus vredeswerk ondersteunen en

faciliteren dat gericht is op het veranderen van het Amerikaanse beleid ten aanzien van Israël-Palestina? Dit werk is vooral urgent nu gerespecteerde mensenrechtenorganisaties hebben vastgesteld dat het Amerikaanse beleid momenteel de misdaad van apartheid en een potentiële genocide in Gaza mogelijk maakt, aldus het Centrum voor Constitutionele Rechten.

Veel Quaker-bijeenkomsten gaan deze uitdaging aan. Ik ben nu uitgenodigd om mijn “Is het Apartheid?” lezing te houden voor de Chesapeake Quarterly Meeting en voor de bijeenkomsten van New England Yearly Meeting. Andere Quaker-groepen hebben gevraagd of ik misschien op hun bijeenkomsten mocht spreken. Daarnaast wordt er in veel bijeenkomsten met FCNL samengewerkt om te lobbyen voor een staakt-het-vuren en om de diepere oorzaken van het scheve conflict in Israël-Palestina op te lossen. Sommige Quaker-bijeenkomsten hebben zich aangesloten bij de coalitie Apartheid-Free Communities, een interreligieuze inspanning gecoördineerd door AFSC; en veel Quakers in het hele land zijn actief in het Quaker Palestine Israel Network.

Mijn eigen bijeenkomst in Washington D.C. werkt al jaren samen met Jewish Voice for Peace bij gezamenlijke educatieve evenementen en geweldloze acties over deze kwesties. We hebben onlangs ons kerkgebouw ook beschikbaar gesteld voor een strategische planningsbijeenkomst van If Not Now, de Joodse jongerenorganisatie die de mening vertegenwoordigt van 40 procent van de Joodse jongeren in de Verenigde Staten. Degenen in deze groep geloven dat Israël een apartheidstaat heeft gecreëerd, en ze willen niet dat de pijn en het verdriet veroorzaakt door de brutale Hamas-aanval worden verdraaid tot een rechtvaardiging voor oorlogsmisdaden of etnische zuiveringen in Gaza of op de Westelijke Jordaanoever. Onze bijeenkomst probeert ook te bepalen of we bereid zijn de belofte van Apartheidsvrije Gemeenschappen te aanvaarden en de morele verplichtingen ervan na te leven.

Friends Meeting van Washington organiseert ook een wekelijkse joodse eredienst. We waren van plan om in december een groot Friends United Meeting-inzamelingsgala te organiseren voor de Ramallah Friends School, voordat de huidige oorlog reizen onmogelijk maakte voor het hoofd van de school. Gelukkig hebben verschillende leden van de bijeenkomst, zelfs in deze donkere tijd, belangstelling getoond om deel te nemen aan de FUM-reis van volgend jaar naar Israël-Palestina onder leiding van Jane en Max Carter (iets dat ik alle vrienden van harte aanbeveel).

Het kostte de Quakers in de Verenigde Staten meer dan honderd jaar om te onderscheiden dat alle Quakers zich tegen de zonde van de slavernij moesten verzetten. Mijn gebed is dat het niet zo lang zal duren voordat we het beleid van de Amerikaanse regering om Israëlijsche apartheid en oorlogsmisdaden mogelijk te maken, kunnen verwerpen. Mijn gebed is dat we de morele helderheid ontwikkelen om onze steun te bieden aan alle geweldloze inspanningen om vrede, gerechtigheid, gelijkheid en zelfbeschikking voor iedereen in Israël-Palestina te bevorderen.

Zoals een Palestijnse dorpspriester in juni tegen onze delegatie zei: “Het maakt niet uit of je Moshe, Mohammed of Matthew heet, ze zijn allemaal kostbaar in de ogen van God en ze verdienen het allemaal om in vrede, liefde en gerechtigheid te leven.” We hoorden ook van een imam in Ramallah die zei: “De

meeste Palestijnen vinden het niet erg om Joden als burens te hebben. Wij hebben er alleen bezwaar tegen dat zij onze meesters zijn.”

*mei 2023
Sytse en Marlies met Paul Parker, directeur van de bovenbouw van Friends School in Ramallah bij het meeting house van de Quakers in Ramallah*

Steun de Palestijnen in Gaza

Door Jennifer Bing, AFSC 13 november 2023

(ingekort door de redactie)

<https://afsc.org/news/6-ways-you-can-support-palestinians-gaza>

American Friends Service Committee, (Am. Quaker hulporganisatie)

Veel gewetensvolle mensen zoeken naar manieren om de Palestijnen in Gaza te steunen nu het geweld blijft escaleren. Op 7 oktober kwamen bij een door Hamas geleide aanval op Israël minstens 1.400 Israëli's om het leven en werden naar schatting 200 gijzelaars genomen. Israël lanceerde onmiddellijk aanvallen op Gaza. Na weken van bombardementen hebben Israëlische aanvallen duizenden Palestijnen in Gaza gedood en 1,5 miljoen mensen uit hun huizen verdreven (13-nov.). De humanitaire situatie in Gaza is zorgelijk. Water-, voedsel- en brandstoftekorten hebben gevolgen voor alle aspecten van het dagelijks leven. Oxfam waarschuwde dat “uithongering wordt gebruikt als oorlogswapen tegen burgers van Gaza”, terwijl Israël de levering van hulp belemmert en zijn totale belegering van het grondgebied handhaaft. Het hele gezondheidszorgsysteem is ingestort.

Op 28 oktober schreef een AFSC-stafid in Gaza: “Elke dag blijf ik zeggen dat het de ergste nacht ooit was, en ik ben er zo klaar mee. ... Ik heb nog nooit zo graag willen sterven als nu.”

Zelfs vóór de Palestijnse aanvallen op Israël van 7 oktober en de Israëlische militaire reactie, hebben de 2,3 miljoen inwoners van Gaza lange tijd te maken gehad met verstikkende omstandigheden, opgelegd door Israël en gehandhaafd door de internationale gemeenschap. Al zestien jaar leven de Palestijnen in Gaza onder de brute blokkade van Israël, geïsoleerd van de rest van Palestina en de wereld. Meer dan 50% van de Palestijnen was werkloos en meer dan 80% was afhankelijk van humanitaire hulp om te overleven. Ze hadden beperkte toegang tot schoon water, elektriciteit en medische zorg. Volgens Save the Children was het psychosociale welzijn van kinderen, jongeren en hun verzorgers al vóór de huidige oorlog tot alarmerende niveaus gedaald.

Hier zijn vijf manieren waarop u de Palestijnen in Gaza kunt steunen:

- 1) Neem contact op met uw parlementslid en roep op tot een onmiddellijk staakt-het-vuren.
- 2) Help de aandacht te vestigen op wat er in Gaza gebeurt.
- 3) Leer meer over Gaza en verhef de Palestijnse stem.

Bekijk artikelen van AFSC-personeel, waaronder:

- Wat het betekent om vluchteling te zijn in Gaza door Serena Awad.
- Hoe ouderen in Gaza zijn getroffen door de recente luchtaanvallen van Firas Ramlawi.
- Hulp aan senioren die onder een blokkade leven, door Mike Merryman-Lotze.
- Bekijk onze lijst met bronnen over Gaza, waaronder films, artikelen, boeken en websites. Zoek naar berichtgeving via kanalen met Palestijnse journalisten die vanuit Gaza verslag uitbrengen, waaronder de Electronic Intifada, Middle East Eye, Mondoweiss en Al Jazeera.

4) Houd bedrijven verantwoordelijk voor hun rol bij het schenden van de rechten van Palestijnen in Gaza.

Deze oorlog wordt mogelijk gemaakt door het Amerikaanse militaire industriële complex, zoals het geval was bij de eerdere aanvallen van Israël op Gaza. Op deze shortlist staan grote wapenfabrikanten die medeplichtig zijn geweest aan militaire aanvallen op Gaza. En zij zullen ook van deze oorlog profiteren.

5) Geef een cadeau.

- Doneer ter ondersteuning van de noodhulp van AFSC in Gaza: uw donatie zal humanitaire hulp opleveren en de inspanningen ondersteunen om het geweld te stoppen en voorwaarden voor vrede te scheppen.
- Steun de pleidooien van AFSC voor Palestijnse rechten. Help ons lopende werk met gemeenschappen in de VS financieren om vrede, gerechtigheid en menselijke waardigheid voor alle mensen tot stand te brengen.

AFSC Firas Ramlawi deelt steunpakketten uit in Zuid Gaza, (red.: wij ontvingen het bericht van Firas, die zelf naar het zuiden van Gaza gevlucht is, dat er massaal gebombardeerd werd ook in het zuiden van Gaza)

Quakers (Vrienden) en slavernij

Uit: <https://quakeramsterdam.blogspot.com/p/quakers-vrienden-en-slavernij.html>

Het is bijna onontkoombaar om over de afschaffingsbeweging van de slavernij (Abolition movement) te spreken en voorbij te gaan aan de rol die Quakers daarin hadden. Het was de eerste groot-schalige nationale campagne in Engeland die aan één doel was gewijd en die de afschaffing van de slavenhandel in 1807 tot gevolg had. Maar dat gold niet voor de Britse koloniën en voor het houden van slaven.

Benjamin Lay een van de eerste Quakers die tegen de slavernij protesteerde werd door de Quakers onteigend van al zijn bezittingen. Pas in 2018 werd hij door de laatste Quaker meeting weer in ere hersteld

Het Quakergetuigenis tegen slavernij en slavenhandel vindt zijn oorsprong in de waarschuwingsbrief uit 1657 van George Fox (Grondlegger van de Quakers, 1649) daarin schreef hij dat Quakers die slaven bezaten barmhartig moesten zijn. Bij zijn bezoek aan Barbados in 1671 werd hij werkelijk geconfronteerd met de slavernij dat leidde tot de publicatie: ‘Gospel Family Order.’ (1676)

‘... En dus bedenk nu om ze niet te kleineren,... de gelen en de zwarten, Christus stierf voor allen, evenals voor jullie die blanken worden genoemd;... wandel in liefde, en beantwoord dat van God in hun hart, we zijn allemaal van één bloed en geschapen naar één beeld, om samen de aarde te bewonen...’

Vanaf 1750 hadden Amerikaanse Quakers die tegen de slavernij waren de Britse Quakers (die zich in 1727 al uitgesproken hadden tegen de slavenhandel) opgeroepen om in actie te komen. Dit leidde in 1783 uiteindelijk tot een petitie aan het parlement van de London Yearly Meeting, ondertekend door de 273 aanwezige Vrienden, en de instelling van een lobbygroep.

In 1785 werd de ‘Society for the Abolition of the Slave Trade’ opgericht. 9 van de 12 oprichters waren Quakers. Samenwerking met anderen was noodzakelijk om werkelijk invloed op wetgeving uit te oefenen. Binnen andere kerken waren wel individuen en groepjes actief geweest om te ageren tegen slavernij, alleen kregen zij weinig gehoor binnen hun eigen gemeenschap. Ook in Quaker kringen wordt vaak over het hoofd gezien dat het generaties

heeft geduurd voor er eenstemmigheid werd bereikt over concreet publiek optreden over dit onderwerp, ondanks de gedeelde principiële uitgangspunten van gelijkwaardigheid van mensen.

In Amerika was al veel eerder voor de afschaffing van slavenhandel gepleit. Het eerste grote en openlijk protest was in Germantown Pennsylvania (1688). Het kwam toen niet direct tot een zichtbaar vervolg, maar indirect leidden dergelijke protesten wel tot verandering. Eerst in kleine gemeenschappen maar later ook tot slavenbevrijding op grotere schaal. De

Vrienden speelden daarin altijd een belangrijke rol. Denk bijvoorbeeld aan de z.g. Ondergrondse Spoorlijn die gedurende de 2e helft 18e eeuw tot het einde van de burgeroorlog slaven uit de zuidelijke staten hielp vluchten naar staten in het noorden en Canada waar ze vrij waren. Op deze vluchtroute, bestaande uit vele onderduikadressen werd samengewerkt met o.a. de (zwarte) African Methodist Episcopal Church.

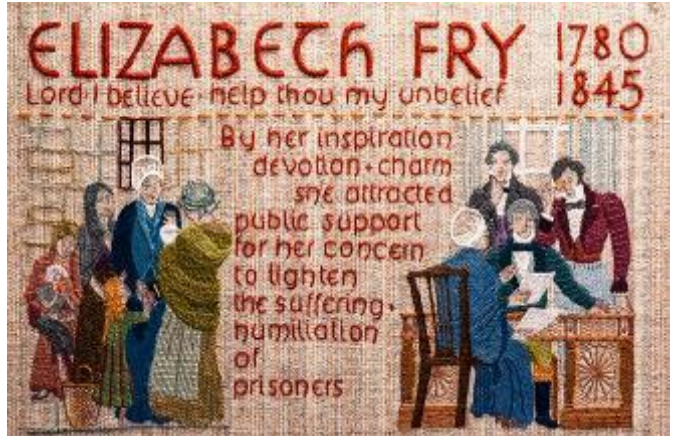

Dat Quakers zo duidelijk stelling namen, was een direct gevolg van hun wortels als protestbeweging tegen de houding en positie van de gevestigde (Anglicaanse) kerk. Het evangelie in praktijk brengen specifiek waar het gaat om menselijkheid, naastenliefde en geweldloosheid zoals door Jezus is voorgeleefd, leidde tot getuigenissen die in het dagelijkse leven tot uiting dienden te komen. Tot vandaag de dag zijn de uitspraken van George Fox zoals: “Let Your live speak (Preach)” en “what canst thou say” voor de Vrienden leidend. Deze uitspraken zijn bepalend voor de houding van de individuele Vrienden tegenover bijbel, theologie en kerk.

Je verschuilt je niet achter de profeten, apostelen, een priester of voorganger en ook niet achter de leer van een kerk. Quakers leven in wat wel genoemd wordt de voortgaande openbaring. Zij proberen de verbinding met “dat van God” in hun leven en spreken ook tastbaar en zichtbaar te maken. De praktijk dat de ene mens niet over de andere heerst bepaalt binnen de gemeenschap ook de wijze van besluitvorming. Er wordt nooit gestemd over een besluit, iedereen moet erin toestemmen (consentprincipe). Mede daardoor heeft het nog lang geduurd voor de landelijke vergadering in Engeland tot concrete actie en politieke lobby tegen de slavernij besloot, wat uiteindelijk de aanzet gaf tot een wereldwijd verbod.

De Nederlandse Quakers hebben geen opvallende rol gespeeld in de afschaffing van slavenhandel en slavernij. Zij zijn in Nederland altijd een kleine onopvallende groep geweest.

De geschiedenis van de Nederlandse anti-slavernijbeweging begint in 1840 met het bezoek van de Engelse Quaker Elizabeth Fry. Zij kwam hier om te pleiten voor hervormingen van het gevangeniswezen en de afschaffing van de slavernij. Zij logeerde bij Vrienden en hun connecties (o.a. Da Costa en Groen van Prinsterer) en viel op door vrijuit in het openbaar te spreken over geloof en maatschappij hervorming. Het waren destijds zeker in orthodoxe protestantse kringen, onderwerpen die aan de mannen toebedeeld waren. Mede door haar komst ontstonden in allerlei steden clubjes van z.g. slavenvrienden samengesteld uit mensen met uiteenlopende achtergronden. In Rotterdam werd een ‘Ladies Antislavery Committee’ opgericht. Zij schreven in 1842 een petitie aan koning Willem II die door 130 vrouwen werd ondertekend.

Na de afschaffing van de slavernij richtten de Quakers in Amerika zich op scholing van ex-slaven en hun kinderen. Op zeker moment waren er bijna 400 scholen specifiek voor dat doel opgericht. Ook in de burgerrechtenbeweging werd en wordt nog steeds actief meegewerkt en meegestreden.

Later in de 20e eeuw maakten Quakers deel uit van een groeiend bewustzijn van andere vormen van slavernij. Halverwege de 80er jaren werd de Anti Slavery International opgericht (ASI) 3 van de 5 voorzitters waren Quakers en meetinghouses worden vaak gebruikt voor openbare bijeenkomsten over hedendaagse slavernij. Quakers zijn mede financiers. In 2000 werd Free the Slaves in de VS mede opgericht door Vriend Kevin Bales.

Het aantal moderne slaven wordt wereldwijd geschat op meer dan 40 miljoen (2016) waarvan in Nederland minstens 30.000 (2018). De aantallen nemen toe.

Er is nog steeds veel werk te verzetten.

<https://www.quaker.org.uk/modern-slavery-statement>

Eindelijk vrij?

Bijdrage aan bezinning op kerken en slavernij

Brochure van de raad van kerken in de reeks Oecumenische bezinning, redactie

Het slavernijverleden was lang een blinde vlek in het collectieve geheugen van de Nederlandse samenleving. Dat is geleidelijk aan het veranderen dankzij de emancipatie van nazaten van slaafgemaakten, die er in ons land al jaren met nadruk aandacht voor vragen. Er is historisch onderzoek en een stroom van publicaties in de media. Zo begint de brochure van 66 bladzijden over slavernij toen en de doorwerking er van in de huidige tijd. Een mooi uitgevoerd boekje met bijdragen van vele bekende, zoals Mpho Tutu en Harcourt Klinefelter en minder be-

kenden. Terecht wordt er aandacht gevraagd voor de rol die de kerken hebben gespeeld door de slavernij te vergoelijken.

De kerken hebben hierover een verklaring afgelegd:

“Als kerken weten we ons deel van dit schuldig verleden en moeten we vaststellen dat theologie in bepaalde omstandigheden misbruikt is om slavernij te rechtvaardigen. Als kerken benoemen we deze betrokkenheid en willen we helpen recht te doen aan de nazaten van hen die soms generaties achtereen zijn geknecht en uitgebuit, waarbij we als kerken ons realiseren dat kerken destijds onderling verschilden qua mogelijkheden en dat er binnen diverse kerken ook verschillende geluiden te horen waren.”

De titel van dit boekje is een uitspraak van Martin Luther King. Het vraagt en staat er niet voor niets bij. Het betekent dat er nog veel werk te doen is om de doorwerking van het slavernijverleden tot in de huidige tijd zoals racisme en discriminatie. Maar ook modernere vormen van slavernij en uitbuiting moeten de wereld uit. Het verleden heeft lange schaduwen die onderhuids doorwerken!

Het boekje bestaat uit vier delen telkens met verwerkingsvragen erbij. Het eerste deel gaat over slavernij en de bijbel, het tweede over de rol van de kerken. Het derde deel bestaat uit interviews met vertegenwoordigers van

verschillende kerken en tenslotte het vierde deel gaat over hoe we het slavernijverleden goed kunnen verwerken en een gezamenlijke toekomst kunnen opbouwen.

Het artikel van Höhne Sparborth “Een herscheppingsverhaal” begint met een citaat van Genesis 9:8 – 17: ‘Dan zegt God tot Noach en zijn zonen met hem: Ik van mijn kant, hier ben ik, ik breng tot stand: een verbond met u, en met uw zaad na u, met alle levende ziel die met u is, met alle vogels en het vee en al wat in het wild op de aarde met u leeft, - met allen die zijn weggetrokken uit de ark, met al wat leeft op aarde [....] .

Heel bijzonder: God sluit een verbond met alle levende wezens en tot zeven maal benoemd God dat verbond. Er is dus helemaal geen ruimte voor het doden dieren voor oorlogs-

zuchtig overheersen over mensen en volken en hen doden. En het sluit dus uit dat hele groepen mensen zielloos verklaard werden!

In het tweede deel over ‘Slavernij in Oost en West, in het verleden en heden worden de getallen van ruim een half miljoen slaven genoemd die vanuit Afrika naar Amerika werden getransporteerd. Het aantal slaven dat door onze VOC in de Oost werd verhandeld en gebruikt bij het onderdrukken en uitbuiten van de bevolking wordt op ruim een miljoen geschat. Een voorbeeld van de sterke verbondenheid tussen kerk en slaven houdende elite was Johannes Basseliers (1640 - 1689). Hij was de eerste Gereformeerde (later hernoemd hervormde) predikant . Hij had een suikerplantage met meer dan vijftig slaafgemaakten. Ook veel predikanten van de Lutherse kerk hadden slaven en zelfs de kerk heeft enige tijd een plantage gehad vanaf 1757 om geld voor de kerk te genereren. Zoals beken ontvangen de slavenhouders sommen geld bij de officiële afschaffing van de slavernij. De ex-slaven zelf kregen geen cent. De Evangelische Broederschap zagen de slaafgemaakten als hun belangrijkste zendingsveld. De zendingen van de EBG wisten preekten geen verzet, maar door hun solidariteit met de zwarte bevolking de grootste kerk in Suriname te worden.

Kerken staan op tegen moderne slavernij samen met International Justice Mission. Twee voorbeelden van moderne slavernij: Cassie die jarenlang in

de Filipijnen sexueel werd misbruikt voor de webcam op verzoek van veelal westerse mensen. Er zijn 750.000 van deze mensen die daardoor kindermisbruik bekijken of dat misbruik regisseren. In Ghana worden vele duizenden kinderen verhandeld om als slaaf diep het water in te duiken om de netten van de vissers los te maken. Veel van deze kinderen verdrinken.

Het derde deel begint met een bijdrage van Daniëlle Dokman, een jonge Lutherse predikant uit Suriname. Ze beschrijft heel duidelijk wat 'haar' kerk allemaal heeft misdaan door op de plantages van de kerk slaafgemaakten te misbruiken. Ze dringt aan op meer onderwijs aan jongeren, zodat ze weten wat er echt fout ging in het verleden. Ze vindt ook dat het Sranantongo, de Surinaamse taal in de Lutherse kerk een plek zou moeten hebben en dat de Lutherse kerk publiekelijk schuld zou moeten bekennen.

Mpho Tutu zegt in haar interview dat ze het moedig vindt om de eigen geschiedenis onder ogen te zien. Het is een eerste stap. Een tweede stap is een ritueel zoals de dodenherdenking op 4 mei. Het besef dat de Gouden Eeuw ten koste ging van duizenden slaven is nog steeds niet doorgedrongen. Ik hoop dat ook de witte bevolking mee wil doen aan het proces van heling en verzoening.

Harcourt Klinefelter besluit zijn bijdrage over Martin Luther King waar hij mee samenwerkte met: Alleen als de mentale slavernij in ons zelf afschaffen kunnen we echt zeggen: Eindelijk vrij, dank God Almachtig. Wij zijn eindelijk vrij!.

*Verkrijgbaar (digitaal €4,00, gedrukt €7,00)
<https://www.raadvan-kerken.nl/product/eindelijk-vrij-bijdrage-aan-bezinning-op-kerken-en-slavernij-digitaal/>*

Algemene Vergadering van QCEA

Bijeenkomst van de Algemene Vergadering van QCEA in Brussel 17 - 18 nov.

We kwamen bijeen op 17 en 18 november in Brussel bijeen in de Algemene Vergadering van het Quaker Council of European Affairs (QCEA). We zijn met vertegenwoordigers van de diverse Europese Quaker jaarvergaderingen, inclusief een aantal plaatsvervangers die deze keer extra waren uitgenodigd, vertegenwoordigers van de Britse Ierse en Nederlandse (waarvan ondergetekende) supportgroepen van QCEA en die van EMES en EMEYF, leden van het ExCo en het stafteam. De vergadering vond in persoon(25) en online(5) (hybride) plaats.

We bespraken en stelden de herziening van de statuten bij, een vereiste voor de huidige Belgische wetgeving en herziening van het strategisch plan. Ook het stafhandboek heeft een herziening ondergaan. QCEA besteedt nu extra aandacht aan impact en preventie van racisme. Zaterdag was Sarah Diedro Jordao (sarahdiedrojordao.com) uitgenodigd om met ons een workshop over racisme te houden. Ze had een quiz voor ons om ons bewust te maken van percentages discriminatie met betrekking tot sociale status, ras en geslacht. Zij liet ons onze eigen punten van bevoorrechting noteren en liet ons aansluitend een film zien

Diedro Jordao

van een rij mensen die elk een stap naar voren moesten doen dan wel naar achteren bij benoeming van punten in het leven die hen bevoorrechten, dan wel achterstellen en na het noemen van een tiental punten werd er een groot onderscheid in plaats zichtbaar. We kregen ook een thema van discriminatie in de arbeidssfeer waar we in groepen van 5 een oplossing voor mochten zoeken met betrekking tot arbeidscultuur, collectief en vanuit HR perspectief. Nuttig voor bewustwording van ons eigen perspectief.

Tracey Martin

QCEA deed verslag van het laatste halfjaar, waarin veel is bereikt. Doelstellingen voor de drie programma's zijn geformuleerd. Relaties zoals met burgerorganisaties, mensen binnen de instellingen van de EU, met het Committee van NGO's van het Council of Europe en anderen zijn versterkt dan wel nieuw gelegd. Directeur Tracey Martin vertelde dat er ook gewerkt wordt aan de ontwikkeling van het team, zoals met geweldloze communicatie, professionele groei, staf lunches en het stafhandboek dat is herzien. Saskia Basa vertelde dat vanuit het programma migratie en vrede toegewerkt wordt naar een publicatie van een handboek vreedzame benadering migratie in september 2024. In juni 2024 zijn de verkiezing van de EU, daarvoor zullen hervormingen voor het asielsysteem worden behandeld en als overeenkomst over migratie worden ingevoerd door de EU.

Saskia Basa

Alice Privey heeft het programma klimaatgerechtigheid en vrede onder haar hoede en heeft contact gelegd met de Europese Alliantie for Just Transition (EAJT) om de greendeal binnen de EU gestalte te geven. Naast technische aspecten wordt gekeken naar de onderlinge afhankelijkheid van leven en de beperkingen en mogelijkheden van de aarde ten behoeve van een sociaal rechtvaardige transitie en ten behoeve van conflict transformatie. De klimaat crisis heeft effect op vrede en oorlog en conflicten verergeren deze crisis. Het project transformatieve dialoog heeft al diverse mensen een safe space gegeven om gelegenheid te bieden als een heel persoon naar elkaars tegenstellingen te kunnen luisteren zoals op gebied van racisme, diversiteit, bezit en inclusiviteit (erbij horen). QCEA werkt op basis van het

Quaker Vredesgetuigenis en monitort zaken rondom gewetensbezwaarden, wapenhandel en toename van militarisering alsook de voorwaarden voor een bestendige vrede voor de Oekraïne. De communicatie medewerker Dovile Bogusyte zorgt naast de productie van het jaarverslag 2022 en Around Europe voor ontwikkeling van een strategie zoals met media twitter en facebook en ontwikkeling van het ontwerp van de website. Aantallen bezoekers worden bijgehouden. In 2024 zal er ook 2x per maand een nieuwsbrief verschijnen (QCEA digest). Aandacht werd gevraagd voor de meertalige blogs.

Alice Privrev

Xavier Verhaeghe is de manager van het Quakerhuis te Brussel en draagt zorg voor een vijfjarenplan voor energietransitie.

De penningmeester Joelle Dubois deed verslag van de jaarcijfers en de begroting voor 2024. Om de programma's te kunnen verwezenlijken zal QCEA een negatief resultaat hebben van 100.000 euro, waarmee de GA akkoord is gegaan. De 3 supportgroepen doen hun best fondsen aan te boren om het tekort in te vullen. De VVQREA (de Nederlandse organisatie voor steun aan QCEA) is in gesprek gegaan met een professionele fondsenwerver, maar het huiswerk zullen we zelf moeten doen. Hoewel de Nederlandse Vrienden in aantal beperkt zijn steunen we QCEA substantieel. Ook vanuit het Quakerhulpfonds hebben we QCEA dit jaar ondersteund.

Het was een intensieve, indrukwekkende en leerzame bijeenkomst waarin we in persoon ook individueel onze contacten hebben verstevigd.

Gezien het werkterrein van QCEA binnen de EU en de Raad van Europa in deze tijd van toename van polarisatie geweld en militarisering in combinatie met de klimaatcrisis is onze continue ondersteuning essentieel.

*droogte en
overstromingen
in Afrika
veroorzaken
honger en
vluchtelingen
en conflicten
en oorlog.*

*Bron:
Oxfam/Novib*

765 Kleine Vlaggen

1 dec. 2020 Door Allen's Neck Peace and
Social Concern Committee

Anderhalf jaar geleden werden de Quakers van Allen's Neck Meeting in Zuid Dartmouth, Massachusetts, tot actie opgeroepen vanwege onze gedeelde inzet voor de vredesgetuigenis. De afgelopen tien jaar heeft talloos wapengeweld in de Verenigde Staten zijn tol geëist. Alleen al in augustus 2019 waren drieënvijftig levens zinloos verloren gegaan door massale schietpartijen. We betreurden deze realiteit door middel van mondelinge gebeden tijdens de wijdingssamenkomsten en in gesprekken. Onze meeting kon het niet laten om gevoelloos te worden voor het aanhoudende trauma van ons land. Ons hart kon niet langer

verscheurd worden door ons verdriet. Wij zijn van mening dat ongebonden wapengeweld de structuur van onze samenleving bedreigt. Wapengeweld is een virus dat de harten en zielen infecteert van iedereen die erdoor wordt getroffen. Als een steen die in een vijver wordt gegooid, zorgt het geweld ervoor dat golven van verdriet zich in steeds grotere kringen verspreiden: van het individu tot familie, vrienden of burens; vervolgens naar de gemeenschap, de werkplek of de school; en uiteindelijk een hele stad of staat bereiken.

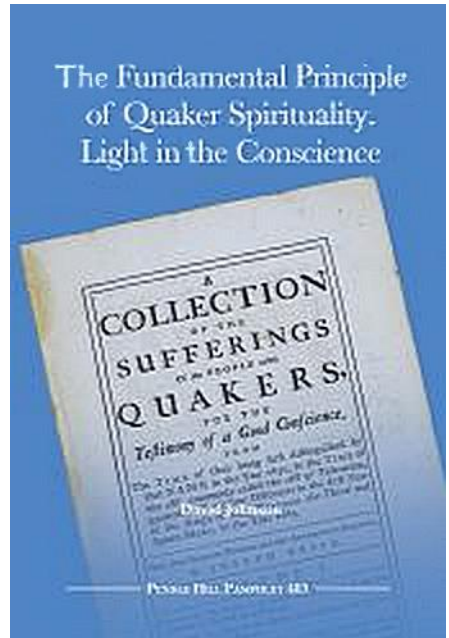
Vrienden proberen het goddelijke in ieder mens te eren en geweld met liefde te overwinnen. De simpele wens om iets te doen – wat dan ook – bracht een aantal leden van onze bijeenkomst bijeen om onze bezorgdheid te uiten dat buitensporig wapengeweld te veel levens in de Verenigde Staten verwoest. En dus kwam in september 2019 een ad-hocgroep samen voor een avondmaal in het huis van een echtpaar in New Bedford, Massachusetts. Wat kunnen wij geven? Wat kunnen we doen? Een vriend bracht een verzameling recente statistieken tevoorschijn die hij had verzameld. Terwijl hij deze deelde met ons, zonk ons hart. De statistieken fluctueren van jaar tot jaar en van maand tot maand, maar het aantal van 3.000 doden per maand bleef als een loden gewicht in de kamer hangen. In de Verenigde Staten gaan gemiddeld elke maand ruim drieduizend levens verloren door wapengeweld: 765 per week in 2017. We waren stil. We hoorden de boodschap van een andere vriend dat elk verloren leven herdacht kon worden in de vorm van een vlag.

Licht in het geweten

Het fundamentele principe van Quaker spiritualiteit:

Vertaling en samenvatting van het Pendle Hill Pamphlet 483, The Fundamental Principle of Quaker Spirituality: Light in the Conscience, door Jelena Kasteel

De eerste Quakers herontdekten de vroegchristelijke ervaring dat we via ons geweten toegang hebben tot goddelijke leiding. Deze leiding komt niet voort uit het lezen van boeken of uit de prediking van anderen, maar komt voort uit een bewustzijn dat wordt geopenbaard door het innerlijke licht van God. Dat bewustzijn laat ons zien wat we wel en niet moeten doen, en stelt ons in staat trouw te doen wat God van ons vraagt. Met gehoorzaamheid aan het Licht komt leven en kracht. We moeten de Geest van God in onszelf ontmoeten, want het is door deze innerlijke zalving dat we voortdurend in ons hart onderwezen kunnen worden, op elk moment van ons leven. Zalven is om olie of water op iemands hoofd of lichaam te smeren als onderdeel van een religieuze ceremonie. De innerlijke zalving is dus deze religieuze ervaring in de diepte van ons innerlijk ervaren.

In dit pamflet onderzoekt de auteur David Johnson de fundamentele principes van Quaker spiritualiteit in vroege christelijke geschriften en de geschriften van de vroege Quakers, waarvan hij veel voorbeelden noemt. Van “moderne” geschriften noemt hij maar één bron. In het kort, benadrukt hij het beleven van het Innerlijk Licht in de stilte. In zijn eigen woorden.

“Deze spirituele aanwezigheid, de innerlijke zalving waarvoor het Griekse woord ‘Christos’ is, wordt typisch ervaren als het Innerlijk Licht. “Christus” is op de eerste plaats het woord om een religieuze beleving te beschrijven, en niet een theologische term. De ervaring van de vroege Christenen en vroege Quakers was dat, deze Innerlijke zalving ons alles zal leren en een

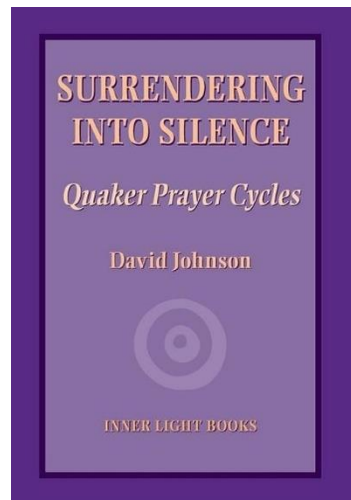
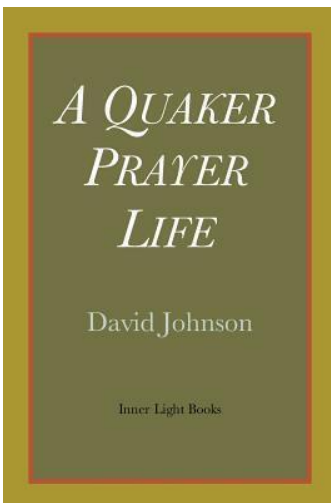
onfeilbare gids zijn als we erin volhouden...”

Deze spirituele ervaring uit zich in ons geweten, dat verschillend is van de cultureel of sociaal aangemeten geweten. Door herhaaldelijk gebruik van geweld, kolonialisme, exploitatie, hebzucht, boosaardigheid, angst (mijn toevoeging) enz, wordt het Innerlijk Licht en geweten verduisterd. Vroege Quakers volgden hun Innerlijk Licht in hun prediking en handelingen en werden op basis daarvan vaak vervolgd en gevangen genomen. Toch hebben ze volgehouden in hun getuigenissen.

David Johnson noemt het niet, maar ik zou willen toevoegen dat de hedendaagse Quakers nieuwe uitdagingen hebben voor hun door Innerlijk Licht geïnspireerd geweten. Dat is het geweten over duurzaamheid, een Eco-geweten, of hoe je het ook wil noemen. Hedendaags geweten vraagt om onze aandacht, compassie en verantwoordelijkheid over ons handelen te nemen voor alle levende en niet-levende natuur. Het Innerlijk Licht helpt ons veel verder te kijken dan alleen hoe onze verhouding is tot onze medemensen.

De auteur eindigt dit pamflet met de volgende woorden: “ Wat als God er is in elke moment, wachtend op onze aandacht, bewustzijn, acceptatie en toewijding, om de Weg van vrede en vreugde en compassie te bewandelen, dapper en zonder angst en egocentrisme? Wat als het zo simpel is? Wat als het mogelijk is voor ieder van ons als kinderen van God, te groeien in de geest van Christus?”

Van dezelfde auteur:

Vrienden in het hele land

Lokale/regio Quaker bijeenkomsten:

Je bent van harte welkom!

Van leden wordt verwacht dat ze financieel bijdragen aan (zie bankrekeningen hieronder):

1. De landelijke (jaarvergadering) Quakers
2. De lokale/regiogroep (maandvergadering)
3. Abonnement op de Vriendenkring

Iedereen kant ook bijdragen aan het Quakerhulpfonds voor giften voor Quakerprojecten (al of niet vermelden welke)

Quaker Secretariaat: Religieus Genootschap der Vrienden (Quakers).

(Marlies Tjallingii) e-mail: secretariaat@quakers.nu. Website: quakers.nu

Penningmeester Nederlandse Jaarvergadering: (Frits Nieuwerth van den Akker)

Bankrek. NL65 TRIO 0212 3772 64 t.n.v. Quakers.

Quaker Bibliotheek: Vossiusstraat 20, 1071 AD Amsterdam, open op afspraak 'Bibliothecaris' Marianne Ijspeert, tel. 020-6125703 (06-12730475).

Quaker Literatuur: e-mail: literatuur@Quakers.nu. Bankrek.: NL65 TRIO 0212 3772 64 t.n.v. Quakers, m.v.v. Quaker Literatuur.

Amsterdamse Maandvergadering: Schrijver: Marianne Ijspeert, W. de Zwijgerlaan 21-III, 1056JD Amsterdam tel. 020-6125703, e-mail: mijquak.1@online.nl Bankrek.: NL81 INGB 0004 9200 51 t.n.v. A'damse MV Quakers.

Driebergen groep: Quakers t.a.v. W. Douma, Villa Xaverius, Rijsenburgselaan 11, 3972 EG Driebergen- Rijsenburg, contact: Quakers@marieke.nl.

Haagse Maandvergadering: Schrijver: Eoin Dubsy, e-mail: haagsevrienden@Quakers.nu, Haagse Maandvergadering, Stadhouderslaan 8, 2517 HW 's-Gravenhage. tel. 070- 3600621, Bankrek.: NL54 TRIO 0320 1956 78. t.n.v. Haagse Vrienden, Quakers.

Midden- en Zuid-Nederlandse Maandvergadering: Schrijver: Els Ramaker, Prinses Marijkelaan 31, 4002AT Tiel, tel. 0344 606818/0636361350, e-mail: els@ramaker.me, Bankrek.: NL67 TRIO 0197 6518 52 t.n.v. MZNMV Quakers.

Deventergroep: Inlichtingen: Frieda Oudakker 0644794366, email: friedaoudakker@gmail.com.

Noord Oost Nederlandse Maandvergadering: Schrijver: Kees Nieuwerth; Hoofdstraat 26; 9514 BE Gasselternijveen; k.nieuwerth@wxs.nl. Bankrek.: NL07 TRIO 0320 1956 51 t.n.v. Quakers NON MV.

Quaker Hulpfonds: Schrijver: Corien van Dorp. Bankrek: NL94 TRIO 0338 4113 64. t.n.v. Quaker Hulpfonds, Quakers. Email: hulpfonds@quakers.nu.

Vrienden voor Brussel (VVQREA): Schrijver: Corien van Dorp, tel: 070-3867309. E-mail: vvqrea@gmail.com. Bankrek. NL93 TRIO 0391 2219 65 - t.n.v.: Vrienden van de Quakerraad.

Vriendenkring: Per 1 jan. 2019 de abonnementsprijs van de Vriendenkring: €30,- voor Nederland en €75,- voor Buitenland (ook Europa). NL65 TRIO 0212 3772 64 t.n.v. Quakers met vermelding van 'Abonnement Vriendenkring'. E-mail: vriendenkringredactie@gmail.com

Waar zijn Quakerbijeenkomsten?

Wijdingssamenkomsten in Nederland en België

‘Quakers en ik’ do 21 december online 20.00-21.15

Opgeven bij marliestjallingii@home.nl

Amsterdam	Iedere zondag 10.30	Vossiusstraat 20, Amsterdam, info: 020-6125703 email: mijquak.1@online.nl
Antwerpen	Geen vaste tijdstippen	Info: Jan Peeters, tel.: 0032.15.24 75 10 email: boekrijk@hotmail.com
Bennekom	MiZuNe 2e en 4e zondag vd maand, 10.30 neem contact op met Els Ramaker	Commandeursweg 44, 6721 ZM Bennekom, email: els@ramaker.me . De 2e zondag: een gesprek vanuit de stilte en daarna wijdingssamenkomst tot 11.30.
Brussel	Iedere zondag 11.00 https://quakers-belux.org	Quaker House, Square Ambiorix 50, 1000 Brussel, tel.: 00.32.2.230 49 35
Den Haag	Iedere zondag 10.30 HapStilSnap: 1x per mnd. 18:15 Graag vooraf aanmelden	Stadhouderslaan 8, Den Haag. Kinderen zijn altijd welkom. Email: haagsevrienden@quakers.nu . Info: tel. 070-3600621 online zie de link op de website quakers.nu
Driebergen	Iedere 1 ^e zondag v.d. maand 10.30.	Onze kinderen verheugen zich op gezelschap! Voor informatie: 0648255846 of per mail: Quakers@marielke.nl
Deventer	10.30 Iedere 3 ^e zondag vd mnd. Gespreksavond: info bij Frieda.	Meester Geertshuis, Assenstraat 20, Meld je aan email: friedaoudakker@gmail.com of tel. 0644794366,
Gent	2 ^e woensdag 20.00-en 4e zondag 11.00. zie www.facebook.com/QuakersGent	In Buurthuis Het Hoeveke Patijntjestr 62. Gent. Info: Quakercirkels@gmail.com .
Groningen	2 ^e en 4 ^e zondag 10.30 in De Poort, Moesstraat 20, 9717JW Groningen,	Kinderen zijn welkom! Graag tevoren doorgeven aan: Kees Nieuwerth e-mail: k.nieuwerth@wxs.nl ; tel. 050-5712624
Zwolle	2 ^e wo van de maand 17.30-19.00. (volgende: 11 okt.)	Hap-Stil-Snap 06-23869715, aanmelden bij marliestjallingii@home.nl . huiskamerbijeenkomst

Zondag Online Wijdingssamenkomsten. Je kunt de link vinden op website Quakers onder op de pagina Kom Langs: [https://www.quakers.nu/kom-](https://www.quakers.nu/kom)

! (helemaal naar beneden scrollen). Deelnemers wordt gevraagd om buiten de momenten dat ze iets willen bijdragen erop te letten dat ze hun microfoon op “mute” hebben staan. Dit voorkomt hinderlijke bijgeluiden.

Thuisraken op de website

Even onze Quaker website raadplegen op jouw mobiel-
tje? Dat kan nu ook zo: www.quakers.nu

Wel handig om er een beetje thuis te raken, want er staan veel bomen met veel takken in dit “bos”. En het is fijn als je straks anderen kan helpen hun weg op de website te vinden. (Vergeet de ledenpagina nog even)

Een beetje onderzoeken? Misschien durf je deze quizvragen wel aan:

1. Kun je op de website vinden welke projecten het Quaker Hulpfonds nu ondersteunt?
2. Kun je een film van Jan de Hartog vinden op de website. (Hoeveel zijn er?)
3. Hoe heet het gebouw waarin de groep Driebergen bijeen komt?
(Wanneer kun je daar op bezoek gaan, en hoe kan je jouw komst van tevoren melden?)
4. Hoeveel internationale Quaker sites kun je op de website vinden? Ken je ze al?
5. Waar beantwoordt de website voor de buitenwereld de vraag:
Moet ik een pacifist zijn om een Quaker te zijn?
Denk ik daar nu nog zo over?
6. Neem eens een kijkje in: *STILTE BELEVEN*
7. Wat is het thema van onze (gratis te downloaden) 2024 KALENDER ?

Vragen en opmerkingen over de website n.a.v. deze quiz zijn altijd welkom. Als je foutjes tegenkomt (het is maar mensenwerk), laat het de webmaster (webmaster@quakers.nu) weten, of mail iemand van de communicatie commissie (Vivian, Frits, Erik, Peter, Sytse), die je dan verder helpt.

Wake voor Gaza

Zondag 5 november, 18:30u. Dominicuskerk, Spuistraat 12 -18, Amsterdam.
Er zijn zoveel mensen gedood in Gaza. Waar vinden we ruimte en rust om te rouwen, terwijl het doden nog doorgaat?

Deze wake wil zo'n ruimte bieden om te rouwen met en voor de mensen van Gaza.

We maken ruimte voor onze diepe gevoelens van verbijstering, verdriet en angst.

Draag je steentje bij aan Vrede

Door Marlies Tjallingii

Wanhopig ben ik over wat er in Gaza gebeurt.

Over wat er in Oekraïne gebeurt en in andere landen waar oorlog is

Wat doen wij mensen toch idioot.

We maken wapens om elkaar te doden.

En daar bloeit onze economie van

Wat kan ik doen aan vrede?

Ik heb in huis veel steentjes, ook nam ik pebbles mee uit Engeland.

Ik zag het voorbeeld van Erik van getekende steentjes op de ontmoetingsdag van Quakers en Doopsgezinden op 7 oktober.

Ik denk "Dat ga ik ook doen: vredessteentjes zaaien".

Ik leg ze neer in mijn omgeving en geef ze aan mensen die ik tegenkom.

Ik word er blij van.

